

ANTAL TAMÁS

A szegedi közigazgatás alapintézményei 1945 és 1990 között

I. A tanácsrendszer előzményei: a közigazgatás átalakulása (1945–1950)

Szegedet 1944. október 11-én foglalta el a szovjet haderő. Ennek nyomán kezdődött el a helyi közigazgatás újjászervezése – egyelőre provizórikus jelleggel. Így 1944. december 2-án alakult meg a Szegedi Nemzeti Bizottság, amely az első volt az ország egyéb településein létrejövő, hasonló szervek közül.¹ E bizottság az Ideiglenes Nemzetgyűlés megalakulásáig, valamint az Ideiglenes Nemzeti Kormány hatókörének a déli országrészre való kiterjesztéséig az államhatalom tényleges megtestesítője volt Szegeden.² Összetételét tekintve kezdetől fogva az akkori öt demokratikus párt, valamint a szabad szakszervezetek paritásán alapult: a Magyar Kommunista Pártot Gombkötő Péter és idősebb Komócsin Mihály, a Szociáldemokrata Pártot Valentiny Ágoston és Vörös József, a Szabad Szakszervezeteket Gyólai Istvánt és Domby Béla, a Független Kisgazdapártot Balogh István és Kispéter Lőrinc (ténylegesen Donászy Kálmán és Bak Károly), a Demokrata Polgári Pártot Örley Zoltán és Pap Róbert, a Nemzeti Parasztpártot pedig Erdei Ferenc és Bozsó János képviselte.³ A bizott-

¹ Átfogó irodalomként lásd CSIZMADIA ANDOR: *A nemzeti bizottságok állami tevékenysége (1944–1949)*. Budapest, 1968., CSIZMADIA ANDOR: *A forradalmi jogalkotás 1944–1945-ben (A nemzeti bizottságok jogalkotó tevékenysége)*. Jogtudományi Közlöny, 1964. április (4. szám) 187–196. p., CSIZMADIA ANDOR: *A nemzeti bizottságok létrejötte és jogállása 1944–45-ben*. Budapest, 1960., BEÉR JÁNOS: *A helyi tanácsok kialakulása és fejlődése Magyarországon (1945–1960)*. Budapest, 1962. 81–91. p., BALÁZS BÉLA: *A nemzeti bizottságok szerepe népi demokráciánk létrejöttében*. Budapest, 1955.

² RUSZOLY JÓZSEF: *A Szegedi Nemzeti Bizottság részvétele a demokratikus államhatalom gyakorlásában (1944. december – 1945. január)*. in: „és így is a mi korunk”. Írások és források Magyarország alkotmánytörténetéhez 1944–1949. Püski, Budapest, 2006. 29. p. Eredeti közlés in: *Acta Juridica et Politica Szeged*. Tom 13. Fasc. 6. Szeged, 1966.

³ RUSZOLY JÓZSEF: *A Szegedi Nemzeti Bizottság kezdeteiről*. in: *Uő: A Város és polgára. Válogatott írások Szegedről*. Szeged, 1999. 85. p.

ság első elnöke Balogh István, volt alsóközponti plébános és kisgazdapárti, első titkára Gombkötő Péter kommunista párti szegedi lakos lett. 1945. április 13-tól az elnöki teendőket Donászy Kálmán hírlapíró vette át.

Tevékenységét tekintve általános hatáskörben intézte Szeged és a környező települések, valamint a tanyavilág főbb közigazgatási és a helyi hatalomgyakorlással összefüggő ügyeit a törvényhatósági intézmények megszerveződéséig. Példáját országszerte követték; közelebbről Csongrád-Arad-Torontál közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék településeinek sorra alakuló nemzeti bizottságaira gyakorolt kiemelkedő hatást.⁴ Tevékenységéből – a fontosabb közigazgatási teendők vitele és az állampolgárok életének szervezése mellett – alkotmánytörténetileg is kiemelendő az első népbírószági rendelet 1945. január 4-én történő kibocsátása, amellyel a háborús bűnök, valamint a nyilas, fasiszta és németbarát elemek által a múltban elkövetett káros cselekmények miatti felelősségre vonást alapozta meg.⁵

A törvényhatósági közigazgatás újjászervezése is megindult 1944 decemberében. A korábbi törvényhatósági bizottság (1929: XXX. tc. 1–33. §) összehívására nem került sor,⁶ helyette már a nemzeti bizottság megalakulása előtt megállapodás született egy hatvantagú városi képviselő testület felállításáról. Kezdetben csupán tanácsadó szervül szánták a szegedi politikai szervezetek egyenlő képvisellete alapján, ám a kommunisták kezdeményezésére végül mégis arányosan, a pártokat súlyozva, a helyi erőviszonyokhoz igazodva osztották el a mandátumokat. Így benne az MKP és az FKGP 15–15, az SZSZ 12, az SZDP 10, a PDP és az NPP 9–9 tagsági helyet tudhatott magáénak. Először december 27-én ült össze e közgyűlés immár nem tanácsadóként, hanem – elődjeihez hasonlóan – határozathozatali joggal.⁷ Jelentősége leginkább abban állt, hogy – bár csak három ülést tartott – a „városi népképviselő” e sajátos szerve a törvényhatóságok újjáalakításáról rendelkező 14/1945. ME. számú rendelet kibocsátása előtt már ténylegesen működött – ezzel is „megelőzte” Szeged saját korát (kormányát).

Az említett rendelet a törvényhatósági jogú városok önkormányzati testületei tagjainak számát az 1929. évi XXX. tc-ben meghatározott szám felében állapí-

⁴ RUSZOLY JÓZSEF: *Nemzeti bizottságok és önkormányzatok (1944. szeptember–1945. május)*. in: Uő: „és így is a mi korunk”. Írások és források Magyarország alkotmánytörténetéhez 1944–1949. Püski. Budapest, 2006. 32–97. p.

⁵ RUSZOLY: *A Szegedi Nemzeti Bizottság részvétele...* i. m. 19–31. p.

⁶ A törvényhatósági intézményrendszeréről részletesen lásd: RUSZOLY JÓZSEF: *Szeged szabad királyi város törvényhatósága 1872–1944*. Tanulmányok Csongrád megye történetéből. XXXV. Sorozatszerk.: Blazovich László. Szeged, 2004., VARGA NORBERT: A főispáni tisztség bevezetése Debrecen és Szeged szabad királyi városokban a köztörvényhatósági törvény alapján. in: MEZEY BARNA ÉS RÉVÉSZ T. MIHÁLY (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2006. 606–623. p., VARGA NORBERT: *A közigazgatási reform és a helyi politika viszonya Debrecenben és Szegeden (1870–1872)*. Debreceni Szemle. 2007. 4. szám. 464–475. p.

⁷ RUSZOLY: *A Szegedi Nemzeti Bizottság kezdeteiről...* i. m. 85–86. p.

totta meg, ez Szegeden eredendően 207 rendes és 89 póttagot jelentett. Karácsony Ferenc kommunista párti főispán 1945 márciusában kérte hivatalosan a nemzeti bizottságot, hogy a már meglévő törvényhatósági bizottság tagjainak számát a rendeletre tekintettel emelje fel 120-ra. A nemzeti bizottság a döntést a pártközi bizottságnak engedte át március 5-én. Ugyanakkor egyben határoztak az 1929-ben megszüntetett *városi tanács* újjáalakításáról is, amely eredendően már 1944. november 28. óta működött Valentiny Ágoston polgármester mellett. A jórészt Bibó István által fogalmazott 1030/1945. ME. rendelettel az ideiglenes kormányzat elrendelte a *törvényhatósági kisgyűlés* és a *közigazgatási bizottság* megalakítását is a harmadik törvényhatósági törvénynek megfelelően (1929). E szervek összetételét május 14-én állapította meg a nemzeti bizottság.⁸ Ugyanakkor a rendelet országosan megszüntette a szabad királyi városi minőséget. Az újjászerveződés eredményeként „feltámadó” testületek teljesen függetlenné váltak a Szegedi Nemzeti Bizottságtól, amely utóbbinak tevékenysége így egyre inkább formálissá vált, különösen 1946-tól kezdődően. A nemzeti bizottságok országoszte, így Szegeden is 1949. február 1-jén s az azt követő napokban szüntették be működésüket.⁹ Létezésükkel párhuzamosan a polgári kori törvényhatósági rendszer és szervezet élt tovább 1950-ig – Szegeden Dénes Leó polgármester vezetésével (1945. augusztus 24. – 1950. augusztus 14.).

Az 1949. évi XX. törvénybe foglalt első – és formailag máig egyetlen – kartális alkotmányunk az államhatalom gyakorlása helyi szerveiként a tanácsokat jelölte meg (Alk. 29–35. §). Az akkori új államjogi rendszerben ezen intézmények nem az önkormányzatiság, hanem az államhatalom egységességének elve szerint szerveződtek meg, mivel a népköztársaságok következetesen tagadták a hatalmi ágak megosztásának mind horizontális, mind vertikális értelemben vett szükségességét. A minden szempontból egységesnek szánt államszervezet területi közigazgatási struktúráját a szovjet mintájú munkás-paraszt tanácsrendszer valósította meg, amelynek gyökerei az első szovjet-orosz alkotmányban (1918) keresendők.¹⁰ A Szovjetunió későbbi szövetségi alkotmányai és bennük a szovjetek (1924, 1936, 1977) – mint a szocialista jellegű alkotmányok kiinduló példái – mintául szolgáltak 1945 után valamennyi népi demokratikus köztársaság számára Kelet-Közép- és Dél-Európában (Albánia 1946, Bulgária 1947,

⁸ RUSZOLY JÓZSEF: *A Szegedi Nemzeti Bizottság 1945 elején.* in: Uő: *A Város és polgára. Válogatott írások Szegedről.* Szeged, 1999. 88–89. p.

⁹ RUSZOLY JÓZSEF: *A nemzeti bizottságok intézménytörténetének néhány kérdése.* in: Uő: *Újabb magyar alkotmánytörténet 1848–1949.* Püski. Budapest, 2002. 345. p.

¹⁰ RUSZOLY JÓZSEF: *Európa alkotmánytörténete. Előadások és tanulmányok középkori és újkori intézményekről.* Püski, Budapest, 2005. 526–553. p., KOVÁCS ISTVÁN: *A európai népi demokráciák alkotmányai.* Budapest, 1985. 19–28. p., HORVÁTH PÁL – RÉVÉSZ T. MIHÁLY – STIPTA ISTVÁN – ZLINSZKY JÁNOS: *Összehasonlító jogtörténet II. Az újabb kori jogfejlődés.* Budapest, 1996. 81–110. p., HORVÁTH PÁL: *Bevezetés az egyetemes jogtörténet forrásaiba.* Budapest, 1996. 304–321. p., DOLMÁNYS ISTVÁN: *A Szovjetunió története.* Budapest, 1971. 194–198. p.

Csehszlovákia 1948, Jugoszlávia 1946, Lengyelország 1947 és 1950, Német Demokratikus Köztársaság 1949, Románia 1948).¹¹

A magyar alkotmány 35. §-ába foglalt rendelkezés végrehajtásaként 1949 őszén vette kezdetét az új típusú közigazgatási rendszer kialakítása hazánkban – valójában moszkvai utasításra. Ennek nyomán az országgyűlés 1950-ben alkotta meg az első „tanács törvényt”, amelyet 1950. május 18-án hirdették ki (1950. évi I. törvény a helyi tanácsokról). Ezt a népköztársaság fennállásának idején további két tanács törvény követte (az 1954. évi X. tv. és az 1971. évi I. tv.).¹² Így a következő fejezetben a szegedi tanács történetének e három legfontosabb állomását mutatjuk be röviden.

II. A tanácsrendszer fejlődése Szegeden

1. Az első tanács törvény végrehajtása (1950–1954)

Az első tanácsok országsszerte, így Szegeden is az ideiglenesség jegyében alakultak meg 1950. augusztus 15-én. Az e tárgyban július 15-én kiadott 196/1950. számú minisztertanácsi rendelet egyúttal arról is rendelkezett, hogy Szeged város közvetlenül a Csongrád megyei tanács alá tartozik majd; e tekintetben tanácsa a járási tanácsok joghelyzetével osztozott (1. §).

Az alakuló ülést a szegedi Városháza közgyűlési termében tartották. Ezen 120 tanács tag jelent meg, valamint a Magyar Függetlenségi Népfőnt képviselőiben¹³ az ülést is vezető Zombori János és megannyi meghívott vendég.¹⁴

¹¹ Ezen alkotmányok szövegét lásd: Kovács: i. m. 63–402. p., KOVÁCS ISTVÁN: *A Szovjetunió szövetségi alkotmányai*. Budapest, 1982. Egyéb irodalom: Horváth–Révész–Stipta–Zlinszky: i. m. 245–283. p.

¹² Átfogó irodalomként lásd: BEÉR JÁNOS – KOVÁCS ISTVÁN – SZAMEL LAJOS: *Magyar államjog*. Budapest, 2. kiad. 1964. 347–389. p., ANTALFFY GYÖRGY: *Állam és demokrácia*. Budapest, 1967., RIGÓ ISTVÁN – DR. BÍRÓ DÉNES: *A költségvetési szervek és a tanácsok gazdálkodása az új mechanizmusban*. Budapest, 1967., MÜLLER GYÖRGY: *A tanácsi hatáskörtelepítés elveiről*. Budapest, 1977., VÁGI GÁBOR: *Versengés a fejlesztési forrásokért: területi elosztás – társadalmi egyenlőtlenségek*. Budapest, 1982., VÁGI GÁBOR: *Magunk, uram: válogatott írások településekről, tanácsokról, önkormányzatokról*. Budapest, 1991., BEÉR JÁNOS: *A helyi tanácsok kialakulása és fejlődése Magyarországon (1945–1960)*. Budapest, 1962., SZILÁGYI GYÖRGY: *Ahogy a Torony alatt láttam és megéltem... Szemelvények Szeged XX. századi közigazgatás-történetéből*. Szeged, 2003., BLAZOVICH LÁSZLÓ: *Szeged rövid története*. Szeged, 2005. 187–224. p.

¹³ *A magyar Népfőnt története*. 2. kötet. Budapest, 1977. 143–177. p.

¹⁴ *Törvényerejű rendelet a helyi tanácsok választásáról*. DM 1950. augusztus 4. (181. szám) 1. p., A helyi tanácsok jelentőségéről. DM 1950. augusztus 11. (185. szám) 4. p., A városi és járási tanácsok jelentősége. DM 1950. augusztus 15. (188. szám) 1. p., *Ma délelőtt 10 órákor [...]*. DM 1950. augusztus 15. (188. szám) 3. p., Megalakult Szeged Város Tanácsa. DM 1950. augusztus 16. (189. szám) 1. p., *Alkotmányunk egy év távlatából*. DM 1950. augusztus 17. (190. szám) 1. p., *Népköztársaságunk alkotmányáról*. DM 1950. augusztus 18. (191. szám) 2. p.

Az elnöklő Zombori János beszédével kezdődött a tanács első ülése. A szónok ünnepi hangulatban üdvözölte a megjelenteket, és mindjárt az újonnan létrejött szerv társadalmi jelentőségét emelte ki mondván, hogy a dolgozó nép a helyi tanácsokban a demokrácia újabb erős pillérét látja. A kor ideológiai és politikai irányának megfelelően emlékeztetett: „a népi demokráciánk minden sikerét a Szovjetunió felszabadító haderejének és Sztálin elvtársnak köszönhetjük, ők törték össze a Horthy-fasizmus [sic!] államhatalmát és bilincseit”. A továbbiakban a Magyar Dolgozók Pártja irányításával addig elért eredményeket méltatta – különösen a földreformot és a bankok államosítását –, melyeknek köszönhetően a „hatalom a dolgozó nép kezébe került”. Ismertette a tanácsok feladatát; ebben kiemelten felhívta a figyelmet a bürokrácia elleni küzdelemre és a munka megvédésének szükségére a belső és külső ellenségekkel szemben. „A tanácsok létrejöttével megszűnnek az eddigi hiányosságok – folytatta beszédét –, a helyi tanács vezeti a gazdasági, társadalmi és kulturális tevékenységet, előkészíti a gazdasági tervet és költségvetést, ellenőrző és irányító működést fejt ki.” A továbbiakban szólt még a párt osztályharcos politikájának érvényesítéséről, mellyel összefüggésben a tanácsok voltak hivatva bebizonyítani, hogy Magyarország képes a szocializmus kialakításának feladatait betölteni: „hozzá kell járulnia a tanácsnak a proletárdiktatúra erősítéséhez, annak a hatalmas frontnak a megszilárdításához, mely a Szovjetunió vezetésével százmilliókat fog össze. A tanácsnak a város gazdájának kell lennie, a tanácstagoknak el kell sajátítani a marxizmust és a leninizmust.” A tanácsot a dolgozók legszélesebb tömegszervezeteként értelmezte, amellyel az MDP mozgósítja a lakosságot a társadalmi, gazdasági és kulturális kérdések megoldására. A munkás-paraszt szövetséget is említve hangsúlyozta: a dolgozók államhoz fűződő viszonya megváltozik, mivel már nem az ellenséget látják az államhatalom szerveiben, hanem saját intézményük szerveit. Előrevetítette: „Pártunk Rákosi elvtárs vezetésével felszámolja az igazgatás feudális, burzsoá szerkezeti formáját, és a szovjet tapasztalatok segítségével létrehozta a tanácsot”; s mindez szerinte erősíteni volt képes a magyar nép harcát, s egyesíteni azt azon hatalmas békefrontba, melyet a Szovjetunió a béke megvédéséért vezetett.¹⁵

E beszédet követően az elnök felkérte özv. Kalmár Jánosnét a jegyzőkönyv vezetésére, a hitelesítésére pedig dr. Lakatos Imrét és Virágh Máriát. A jegyzőkönyvvezető felolvasta a Népfront által delegált (nem választott!) 101 rendes és 51 póttag nevét,¹⁶ majd az elnök a tanácsot megalakultnak jelentette ki.

Az alakuló ülés hatáskörébe tartozott az első végrehajtó bizottság megválasztása is. Ekkor a bizottság tizenöt tagból állt; ők a szavazás előre eldöntött eredményeként a következő szegedi lakosok lettek: Bárdos Miklós (Polgár u. 1.), Bite Vince (Vaskapu u. 49.), Csurfi József (Kisteleki u. 4.), Dénes Leó

¹⁵ Jkv 5201-1/1950. sz. 1950. augusztus 15. 1–2. p.

¹⁶ Szeged város tanácsa első 101 tagjának és 51 póttagjának névjegyzékét lásd: Jkv 5201-1/1950. sz. 1950. augusztus 15. melléklet.

(Károlyi u. 2/b), Farkas Istvánné (Csuka u. 6.), Hegedüs László (Sztálin krt. 52.), Juhász Mihály (Petőfi tp. XXXIV.1029), id. Komócsin Mihály (Bécsi krt. 42.), dr. Krámlí András (Dóm tér, Orvostani Vegyészeti Int.), Mison Gusztáv (Kálvin tér 6.), Molnár András (Csendes u. 6.), Nagy István (Arany János u. 2.), özv. Paragi Mihályné (lakása ismeretlen), Zombori János (Április 4. út 53.) és Hegedüs Jenő (Szende Béla u. 12.). Ezt követően a bizottság nyomban megtartotta első ülését, amelyen elnökül a korábbi polgármestert, Dénes Leót, helyettes elnökül Nagy Istvánt és Hegedüs Jenőt, titkárnak pedig Mison Gusztávot tette meg. Ezek után Zombori a tanács első ülése vezetését a frissen megválasztott vb elnöknek adta át.¹⁷

Az ünnepi események sorában Lövvő Ferenc, a Csongrád Megyei Tanács végrehajtó bizottságának küldötte emelkedett szólásra. Beszédében az eseményt történelmi pillanatnak nevezte, amelyért a köszönet pálmáját az MDP-nek és „nagy vezetőjének”, Rákosi Mátyásnak ajándékozta. Párhuzamot vont a nyugat-európai államok „áldemokratikus” önkormányzati szervezetei és a magyar államigazgatás korábbi szervei között. A Horthy-korszakot 25 évig tartó reakciós uralomnak bélyegezte, mely időszakban szerinte az önkormányzatok (a törvényhatóságok) kizárólag az uralkodó osztályok érdekeit támogatták. Felszólalásának további részében a fentebb idézett és ismertetett, a korra jellemző paneleket és a szokásos „osztályharcos” szófordulatokat hangoztatta.¹⁸ (Már most megjegyezzük, hogy a korszak egészére jellemző volt a szónoki beszédek ekként való szerkesztése.)

A következő felszólaló Bite Vince volt, aki az MDP és a vb tagok nevében üdvözölte a tanácsot. A Szovjetunió és Rákosi Mátyás éltetése mellett Szegedet a békefront városának nevezte, utalva a koreai háború kezdetén meghirdetett „koreai műszak” elnevezésű szimpátia mozgalomra.

Koszorús István a Szegedi Kendergyár nevében köszöntötte a megjelenteket, s a tanács megalakulását az üzemi dolgozók felemelkedését is lehetővé tevő eseménynek nevezte. Felszólalt még Tóth Józsefné a Magyar Kendergyár, Reszta Miklós az ifjúság, Szöllősi Sándor a DÉMA cipőgyár, Nagy Sándor az Alkotmány tszcs és Vásárhelyi Lajos az egyéni gazdálkodók nevében. Valamennyien támogatásukról biztosították az akkor megalakult tanácsot.¹⁹

Végezetül Dénes Leó mondott köszönő beszédet a végrehajtó bizottság nevében. Ismertette a tanács feladatait, szociális összetételét, a városhoz tartozó területeket és a lélekszámot, majd felolvasta a vb mellett működő osztályokat (szakigazgatási szerveket). Ő is háláját fejezte ki a Szovjetuniónak, az MDP-nek és Rákosi Mátyásnak, valamint kérte a tanács tagjainak támogatását a

¹⁷ Jkv 5201-1/1950. sz. 1950. augusztus 15. 2. p., melléklet (A végrehajtó bizottság tagjai)

¹⁸ Uo. 3. p.

¹⁹ Uo. 3–4. p.

szocializmus fejlesztésében és az „ellenséggel” folytatott küzdelemben. Az ülés az Internacionálé eléneklésével ért véget.²⁰

A 254/1950. (X. 21.) számú minisztertanácsi rendelet az ideiglenes tanácsok megbízatását megszüntetve 1950. október 22-re írta ki az első tényleges tanácsi választásokat, egyszersmind szabályozta a végrehajtó bizottság feladat- és hatáskörét, valamint joghelyzetét. Az ennek megfelelően megrendezett választásokon a népfront jelöltjei indultak, akiknek nevét október 6-án kellett benyújtani a választási bizottsághoz (valójában ők pártjelöltek voltak, miként a későbbi választások szereplői is). A jelöltek véglegesített lajstromát, valamint a választási eljárásról való tudnivalókat október 14-én tették közzé falragaszok útján. A szavazókörönkénti szavazatszedő bizottságokat október 15-én alakították meg. A szavazólapokat október 21-én adták át a bizottságok elnökeinek. Maga a szavazás október 22-én 7 órától 20 óráig zajlott (kivételesen két órával meghosszabbítható volt). Az eredményeket Szegeden október 31-én hirdették ki, az új tanács pedig az alakuló ülését még aznap megtartotta.²¹

Ezen az ülésen Zombori János a Függetlenségi Népfront Szegedi Bizottsága elnökeként üdvözölte a megválasztott 99 rendes és 51 póttagot, valamint Papp Sándort, a Csongrád Megyei Tanács elnökét és az egyéb megjelenteket. Nyitóbeszédében a demokrácia újabb győzelmeként értékelte a szegedi tanács megválasztását. Megemlékezett a Szovjetunió szerepe mellett az MDP jelentőségéről és eredményeiről: az első hároméves terv megvalósításáról, a gyárak, üzemek és bankok államosításáról, az ártalmatlanná tett „ellenségekről” (név szerint Nagy Ferencről és Rajk Lászlóról) és az életszínvonal „hatalmas” emelkedéséről. A tanácsok szerepéről szólva kiemelte, hogy azok megadják az államigazgatás népi demokratikus jellegét is. Nézete szerint a tanácsban a vezetést pártszervezetnek kellett ellátnia.²²

Ezt követően Siklós János, a választási bizottság elnöke ismertette a választások eredményét. A választásra jogosultak száma 66.732 volt, ebből 63.931 személy élt is e jogával. A szavazatok közül 61.287 esett a népfront jelöltjeire (listás szavazás), ellene szavaztak 442-en, míg 2200 szavazat érvénytelennek minősült. Ebből arra a következtetésre jutott, hogy a választók politikai tekintetben „fejlődést” mutattak. A bejelentés után a tanácstagok *felmutatták* megbírólevelüket, s ezzel az elnök a tanácsot megalakultnak tekintette.²³

Az alakuló ülés következő napirendi pontja ezúttal is a végrehajtó bizottság tagjainak megválasztása volt. Az egyhangú szavazás eredményeként a vb a következő személyekből alakult meg: Dénes Leó, Nagy István, Mison Gusztáv,

²⁰ Uo. 5. p.

²¹ 5200-11/1950. (IX. 8.) BM rendelet a helyi tanácsok tagjainak választásáról; 5200-11/2/1950. BM rendelet a helyi tanácsok tagjainak választásáról szóló 5200-11/1950. (IX. 8.) BM rendelet módosítása tárgyában.

²² Jkv 5201-2/1950. sz. 1950. október 31. 1. p., melléklet a tanács tagjainak és póttagjainak névsoráról.

²³ Uo. 2. p., *Tanácstagok járnak élen* [...] DM 1950. november 1. (255. szám) 3. p.

Gerőné dr. Fazekas Erzsébet, Zombori János, Bite Vince, özv. Paragi Mihályné, Molnár András, Huszta Lajos, Hegedűs László, Farkas Istvánné, Tombácz Imre, Ipovicz András, Gera András és Sziráki Klára. A bizottság saját elnökévé ismét Dénes Leót, helyettes elnöknek Nagy Istvánt és Tombácz Imrét, titkárnak pedig Mison Gusztávot tette meg.²⁴

Az elnökséget átvevő vb elnök először Papp Sándort kérte fel beszéde megtartására, amelyben a Csongrád megyei vb elnöke a dolgozó nép széles rétegeinek a hatalom gyakorlásába történő bevonásáról szólt, majd ő is említette az első hároméves terv sikeres teljesítését, s rátért az első ötéves terv célkitűzéseinek ismertetésére, amely origójába a nép addig soha nem látott fejlődését állította. Később kitért az aktuális nemzetközi helyzetre is: az angolszászok koreai háborújáról és a koreai nép hősiességéről érkezett – gondosan szembeállítva ezzel a Szovjetunió vezetete béketábor termelő munkáját.²⁵

Az MDP Csongrád megyei pártbizottsága részéről – és a szegedi kommunisták nevében – Bite Vince tanácsstag mondott köszöntő beszédet. Ebben Sztálint és „legjobb magyar tanítványát”, Rákosi Mátyást éltette, majd mindenkit biztatót, hogy „népgazdaságunk megerősödése érdekében még többet, még jobbat kell termelnünk, tovább kell szélesítenünk a szocialista munkaversenyt, erősítenünk a szocialista munkafegyelmet”.

Beszédét követően számos küldöttség tisztelteget az új tanács előtt: Komócsin Balázné az összes üzemi dolgozó nevében, Boros Gyevi János a tszcs-k képviselőjében, dr. Szőkefalvi Nagy Béla a szegedi értelmiség tagjaként, Bordács Eszter a Szegedi Kenderfonógyár küldöttjeként, Gergely Erzsébet a helybeli úttörők képviselőjeként és Bernitzky Erzsébet a városházi dolgozók követeként, valamint Papp Ferenc mint „öreg dolgozó”, Halász László kiskereskedő és Dunai József kisiparos jelent meg és mondott rövid köszöntőt.

Ezeket követően Molnár István javaslatot tett egy Rákosinak küldendő üdvözlő táviratra, melyet az alábbi szöveggel fel is adtak: „Rákosi Mátyás elvtársnak, Budapest. – A Szegedi Városi tanács megalakulásának ünnepén, valamint abból az alkalomból, hogy most múlt tíz éve szeretett Rákosi Elvtárs fasiszta rabságból való szabadulásának, forró üdvözlésünket küldjük, és ígérjük, hogy a Városi Tanács valamennyi tagja minden erejét és tudását öt éves tervünk mielőbbi megvalósítására és a béke harcos megvédésére fordítja. Szeged, 1950. október 31. – Szeged Város Tanácsa.”²⁶

Végezetül Dénes Leó köszönte meg a jókívánságokat és a támogatást, majd a Szovjetunió és Rákosi éltetésén túl a tanács időszerű tennivalóiról szólt, amelyek középpontjában most is az életszínvonal emelése, tervszerű fejlesztése állt. A második alakuló ülés ezzel be is fejeződött.²⁷

²⁴ Jkv 5201-2/1/1950. sz. 1950. október 31. 2. p., *Megtartotta első ülését a Városi Tanács végrehajtó bizottsága*. DM 1950. november 3. (256. szám) 3. p.

²⁵ Jkv 5201-2/1/1950. sz. 1950. október 31. 3. p.

²⁶ Uo. 3–5. p.

²⁷ Uo. 5–6. p.

1950. november 7-én tartotta a szegedi tanács az 1917. évi oroszországi – korabeli kifejezéssel élve: a Nagy Októberi Szocialista – forradalom²⁸ 33. évfordulója alkalmából²⁹ első ünnepi ülését, melyen Tombácz Imre sablonos beszédében többek között utalt arra, hogy a Szovjetunió mutatja meg a jövő útját: „hogyan lehetséges megdönteni a kizsákmányolók hatalmát és megteremteni a proletariátus diktatúráját”. Az esemény zárásaként a Bartók Béla kórus énekelte el a Sztálin kantátát. A szovjet minisztertanács elnökének egyébként táviratot is küldtek az alábbi szöveggel: „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom harmincharmadik évfordulója alkalmából Szeged város dolgozói a Városi Tanács díszüléséről hálátelt szívvel küldik harcos üdvözlétüket felszabadítójuknak, a nagy Szovjetuniónak és a békeszerető emberség forrón szeretett vezérének, Sztálin Elvtársnak. A déli határon kemény, elszánt akarattal állunk helyt az imperialista agresszorokkal szemben, és harcolunk a termelés további növeléséért, a szocializmus győzelméért.”³⁰

A szegedi tanács állandó bizottságait csak később, 1950. december 15-én alakították meg; ennek eredményeként létrejött a pénzügyi, a terv-, statisztikai és munkaerőgazdálkodási, a mezőgazdasági, a kereskedelmi és közellátási, az ipari, az építési és közlekedési, a közegészségügyi és népjóléti, az oktatási, valamint a népművelési bizottság, melyek feladatait és tagságát is nyomban meghatározták (1951-ben azonban máris átszervezték őket).³¹ Ugyanezen az ülésen határoztak póttanács tagok behívásáról, mivel a jövőben hárman nem kívántak élni a tanácsbeli tagságból eredő megtiszteltetéssel (Gyenge Kálmán, Faragó Antal és Juhász Mihály), akiket később mások is követtek (pl. dr. Niklay Ferenc, Papp Ferenc, dr. Lakatos Imre, Nagygyörgy Mária, Salamon Ferenc, Levendél László, Kalmár Jánosné és Muhari Piroska).³²

Érdekes és tanulságos olvasmány az 1951. október 21-én a helyi tanácsok megalakulásának első évfordulóján tartott ünnepi tanácsülés jegyzőkönyve is. Ezen az ülésen Dénes Leó mondta a bevezető felszólalást; ebben a szovjetek mintájára szervezett tanácsokat a proletárdiktatúra funkcióinak betöltésére vélte

²⁸ Részletesen lásd: MIHAIL HELLER – ALEKSZANDR NYEKRIC: *A Szovjetunió története*. Orosz történelem II. kötet. 7–37. p., DOLMÁNYOS: i. m. 119–176. p., DOLMÁNYOS ISTVÁN: *A nagy forradalom krónikája. 1917 emlékezéseken és hiteles okmányokban*. Kossuth Könyvkiadó. 1967. A. P. NYENARAKOV: 1917. A Nagy Október. Budapest, 1977.

²⁹ Később a 3/1976. sz. NET határozat az Elnöki Tanács kiténtetéseinek adományozásáról rendelkezett arról, hogy november 7. az egyik legfőbb alkalom a magyar állami kiténtetések odaítélésére.

³⁰ Jkv 5201-3/1950. sz. 1950. november 7. 1–2. p., és melléklet (Távirat I. V. Sztálin generálisizmusznak)

³¹ Jkv 5201-3/1/1950. vb. sz. 1950. december 15. 5. p. és melléklet (Állandó bizottságok megalakítása), 5201-2/1/1951. t. sz. 1951. április 13. 7. p. és melléklet (Állandó bizottságok átszervezése)

³² Jkv 5201-3/43/1950. sz. 1950. december 15. 8. p., 5201-1/3/1951. t. sz. 1951. február 14. 6–7. p., 5201-2/3/1951. t. sz. 1951. április 13. 7. p., 5201-8/2/1951. t. sz. és 5201-8/3/1951. t. sz. 1951. november 17. 5. p.

hivatottnak, majd az eltelt egy év gazdasági eredményeit sorolta. Kiemelte a mezőgazdaság átszervezését és a szocialista tszcs-k megalakítását, a begyűjtési munkákat, valamint a párt irányításával megvalósuló őszi agrármunkálatokat. Az új munkás és paraszt káderek mielőbbi behozását is sürgette. Beszédét követően többek mellett dr. Fodor Gábor, a Szegedi Tudományegyetem rektora emelkedett szólásra, aki a helyi tudományos élet és az értelmiségi dolgozók megvalósult fejlődéséről nyilatkozott.³³

2. A második tanácstörvény végrehajtásának (1954–1971) kezdetei

Az első tanácsi időszak tapasztalatait és tanulságait figyelembe véve – és tekintettel a Sztálin halálát Magyarországon is követő politikai változásokra, valamint az MDP III. kongresszusának (1954. május 24–30.) irányelveire – 1954-ben az országgyűlés új tanácstörvényt alkotott, amelyet az év november 25-én hirdettek ki (1954. évi X. tv.). Egyúttal a tanácsok tagjainak választására vonatkozó szabályokat is törvényi keretek közé foglalták (1954. évi IX. tv.), így a tanácsrendszer történetileg egy új korszakba léphetett.

Az új jogszabályok előkészítésének folyamatában a szegedi tanács 1954. július 28-án tartott rendes ülésén foglalkozott e város minisztertanács alá történő rendelésének kérdésével, amelyre az 1954. évi 9. tvr. nyújtott lehetőséget: a megyék joghatóságából kiemelve közvetlenül a minisztertanács alá volt rendelhető az a százezer lakoson felüli város, amelynek az ország népgazdasága, a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedő jelentőségű ipara volt, és emellett kereskedelmi hálózata, szociális, kulturális, egészségügyi intézményei, politikai és igazgatási szervei a megye területén is túlterjedő irányító és szervező tevékenységet fejtettek ki. Feltételül szabta a jogszabály továbbá, hogy a lakosságának döntő többsége az iparban, közlekedésben, kereskedelemben, kulturális, egészségügyi, szociális és igazgatási intézményeknél dolgozzék. Ily módon Szeged tanácsa a megyei tanácsokkal emelkedett volna egy közigazgatási szintre, s ezzel kiszakadhatott Csongrád megye tanácsának közvetlen irányító jogköréből.³⁴

Tombác Imre vb elnökhelyettes ismertette a tanács tagjaival a végrehajtó bizottság két nappal korábban hozott határozati javaslatát, amelyben a testület támogatta a helybeli üzemek és hivatalok dolgozóinak ez irányú kezdeményezését. A tanácsülésen hozzászólók is támogatták az elhatározást, mivel abban a város továbbfejlődésének zálogát látták (Lóránt László, Komócsin Antal, Láng Károly, Biczó György, Gallé László, Bürgés Mihályné, Siprikó Gyula, Kószó Lajos, Farkas Istvánné, Ipovitz András és Savanya Miklós).³⁵

³³ Jkv 5201-6/1951. t. sz. 1951. október 21. 1–2. p.

³⁴ 1954. évi 9. tvr. az igazgatási területszervezésről. 5. § (1), (6) bekezdés.

³⁵ Jkv 104-5/1954. t. sz. 1954. július 28. 1–4. p.

Az elfogadott tanácsi határozatban megállapították, hogy az 1950. évi területrendezés előtt Szegednek 140 ezer lakosa volt, azonban a tanyavilág önállósodásával ez a szám 90 ezerre változott. A városias jellege megmutatkozott egyebek mellett abban is, hogy a lakosság 52%-a dolgozott az iparban és a kereskedelemben, 25%-a a közlekedésben és a közszolgálatban, 15%-a szabad vagy tudományos foglalkozású volt, míg a mezőgazdaságban csupán 8%-a tevékenykedett. Szeged országos viszonylatban is kiemelkedő textilipari központként vette ki részét a hazai könnyűiparból, de más ágazatokban is jelentős üzemek működtek a területén, amelyeket név szerint is felsorolt a határozat. A város a vidékének legnagyobb egészségügyi és kulturális centruma is volt; ennek alátámasztása végett az egyetemek és főiskolák mellett kiemelte a Móra Ferenc Múzeum, a Somogyi-könyvtár, a Szegedi Állami Nemzeti Színház és a három filmszínház kultúrafejlesztő tevékenységét. A területi jelentőségű igazgatási szervek közül a MÁV Igazgatóságot, a Postaigazgatóságot, az Országos Büntetőintézetet és a Tervezőirodát nevezték meg rámutatva arra, hogy nem csupán a vidék, de Csongrád megye jelentős része is Szegedre gravitált. A tanács szilárd meggyőződése volt, hogy a határozat megvalósításával elősegítheti a város politikai, gazdasági, kulturális fejlődését, hozzájárulva a dolgozók kezdeményező és alkotó képességének fokozottabb kibontakozásához. Egyúttal a tanács utasította a végrehajtó bizottságot, hogy ossza három kerületre a várost a tömegkapcsolatok javítása és a közigazgatás racionalizálása érdekében.³⁶

A szeptember 15-én tartott következő tanácsülésen Tombácz Imre már az új tanácstörvény tervezetét ismertette. A vitában dr. Lóránt László, Pozsár József, dr. Szeghy Endre, dr. Martonyi János, Zöldi Imréné, Nagy Géza, dr. Kövesdi Pál, dr. Nagymihály Sándor és Szilágyi András szólalt fel. Közülük Martonyi János egyetemi tanár, államigazgatási jogász észrevételeit említjük meg. A professzor hangsúlyozta a tervezet nyilvános vitájának jelentőségét, Szegednek a megyei tanács joghatósága alóli kiemelését és a tanácsok nagyobb gazdasági önállóságának biztosítását. Ugyanakkor szakmai szempontú javaslatokat tett a tanácstagok joghelyzetére, a póttanácstagok behívására és a fogadóórák bevezetésére. A tanács végül oda utasította a végrehajtó bizottságot, hogy az elhangzott észrevételek és konkrét javaslatok megvalósítását az illetékes szakigazgatási szervek útján biztosítsa.³⁷

Az új tanácsi választásokat a Hazafias Népfront³⁸ jelölései alapján 1954. november 28-ára szervezték meg, amelynek eredményeként az alakuló ülést az

³⁶ Jkv 104-5/1/1954. t. sz. 1954. július 28. 4–5. p., 12/1954. (X. 1.) NET határozat Miskolc, Debrecen, Pécs és Szeged városoknak megyei jogú városként közvetlenül a Népköztársaság Elnöki Tanácsa alá rendeléséről.

³⁷ Jkv 104-6/1954. t. sz. 1954. szeptember 15. 1–4. p., 104-6/1/1954. t. sz. 1954. szeptember 15. 4–5. p., melléklet (Tisztelt tanácsülés!)

³⁸ SZABÓ BÁLINT (főszerk.): *A magyar Népfront története*. 2. kötet. Budapest, 1977. 178–488. p.

immár *megyei jogú város* tanácsa december 8-án tartotta.³⁹ A mandátumvizsgáló bizottság jelentése alapján hitelesített tanácstagai mandátumok lajstromozása után az ülés elnökévé Ipovitz Andrást választották, aki Ladányi Benedek indítványa alapján hamarosan elrendelte a végrehajtó bizottság tagjairól szóló szavazást. Ennek megfelelően az új tanácstörvény hatályának idején működő első végrehajtó bizottság tagjaivá Arendás György (Lomniczi u. 161.), Bite Vince (Hattyastelep, Vaskapu u. 47.), Czirok Illés (Petőfi telep. 24. u.), Csuri Mihály (Petőfi telep, II. u.), Dénes Leó (Károlyi u. 2/b.), Farkas Istvánné (Csuka u. 6.), Gallé László (Sztálin krt. 6.), Komócsin Mihály (Bécsi krt. 42.), dr. Martonyi János (Hajnóczy u. 4.), Mison Gusztáv (Sztálin krt. 31.), Mogyorósi István (Bajcsy Zs. u. 15.), Szilágyi András (Boross J. u. 15.), Tombác Imre (Kossuth L. sgt. 46.), Vereska András (Lechner tér 5/a.) és Vincze Antal (Petőfi sgt. 65.) lettek. Az új bizottság saját elnökévé ismét Dénes Leót választotta, helyetteseké pedig Tombác Imrét és Vincze Antalt.⁴⁰

A tanácsot ezek után dr. Buza László egyetemi tanár, nemzetközi jogász a Szegedi Hazafias Népfrent Bizottság elnökeként üdvözölte, majd Vincze javaslatot tett az állandó bizottságok megalakítására. Ilyen módon jött létre a pénzügyi és költségvetési, a mezőgazdasági és begyűjtési, az oktatási, a népművelődési, a városgazdálkodási, a lakásgazdálkodási, az építési, az egészségügyi, a szociálpolitikai, a közlekedési, a kereskedelmi és az ipari állandó bizottság, amely struktúrát 1955-ben kiegészítették egy élelmiszeripari bizottsággal is. Végül a törvény szerinti új közigazgatási alegységek, a kerületi tanácsok is megválasztották végrehajtó bizottságaik tagjait. Az első kerületi tanács vb elnöke Mison Gusztáv, a másodiké Csuri Mihály, a harmadiké id. Komócsin Mihály lett.⁴¹ A tanács pedig első határozatában kijelölte a végrehajtó bizottság(ok) feladatait nyolc pontba foglalva (az 1955. évi első negyedévi munkaterv elkészítése, a szegedi üzemek termelése és a mezőgazdaság fejlesztése, a kereskedelmi hálózatban a tervszerűség érvényesítése, a lakásgazdálkodás segítése, a

³⁹ 1954. évi IX. tv. a tanácsok tagjainak választásáról, 1954. évi 22. tvr. a helyi tanácsok tagjainak választásával kapcsolatos egyes kérdésekről, 60/1954. (IX. 25) MT rendelet a tanácsok tagjainak választásáról szóló 1954. évi IX. törvény végrehajtásáról, 65/1954. (X. 8.) MT rendelet a tanácsok tagjainak választásáról szóló 1954. évi IX. törvény végrehajtására vonatkozó 60/1954. (IX. 25.) MT rendelet kiegészítéséről és módosításáról, 14/1954. (X. 5.) NET határozat az egyes megyei és megyei tanácsi jogú városi választókerületek számának megállapításáról; *Az Elnöki Tanács határozatai a tanácsok üléseinek előkészítésére*. DM 1954. december 1. (284. szám) 1. p., *Az új tanácsok alakuló ülései*. DM 1954. december 2. (285. szám) 3. p., *Ünnepi ülésen alakult meg Szeged M. Városi Tanácsa*. DM 1954. december 10. (292. szám) 3. p.

⁴⁰ Jkv 104-1/1954. t. sz. 1954. december 8. 1–4. p. melléklet (Javaslat a Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának tagjaira)

⁴¹ Uo. 4–7. p., melléklet (Javaslat a kerületi tanácsok végrehajtó bizottsági tagjai megválasztásának jóváhagyására), melléklet (I., II., III. kerületi városi tanácsok), az állandó bizottságokról lásd még: Jkv 23/1955. t. sz. 1955. november 11. 12–15. p.; *Hétfőn alakulnak meg Szegeden a kerületi tanácsok*. DM 1954. december 4. (287. szám) 3. p., *Megalakultak Szegeden a kerületi tanácsok*. DM 1954. december 7. (289. szám) 1. p.

körzeti orvosi hálózat fejlesztése, az iskoláztatási kérdések megoldása, a begyűjtési és adófizetési kötelezettségnek való érvény szerzése).⁴²

A tanács szervei ezután munkájukhoz kezdtek, amelyeket egy évvel később, 1955. november 18-án értékelt első ízben a tanács. Az elért eredmények méltatása mellett határozatot hozott a végrehajtó bizottságok (városi, kerületi) és az állandó bizottságok tevékenységének hatékonyabbá tétele, a tömegkapcsolatok további fejlesztése, a kerületi tanácsok önállóságának növelése, a szakigazgatási szervek munkája színvonalának emelése, a mezőgazdaság hatékonyabbá tétele, az ipari termelékenység emelése, a munkás és paraszt gyermekeknek az oktatásba való bevonása, valamint a fiskális politika teljesítése érdekében.⁴³

A második tanácstörvény az 1971. évi országgyűlési és tanácsi választásokig állt hatályban. A területi keretek azonban nem teszik lehetővé a további részletekbe menő ismertetést; ugyanakkor mégis megemlíjtük a viszonylagos teljesség kedvéért, hogy e korszakban 1958. november 16-án, 1963. február 23-án és 1967. március 19-én voltak még hasonló jellegű tanácstag-választások Szegeden, melyek nyomán az előzőekben ismertetett módon alakultak meg az újabb tanácsok és azok szervei (1958. december 12., 1963. március 9., 1967. március 24.).⁴⁴

3. Az „érett” tanácsrendszer (1971–1990) kezdetei

A tanácsok húsz éves működésének tapasztalataira és főként az új gazdasági mechanizmus indukálta gazdasági és politikai változásokra figyelemmel⁴⁵ a magyar országgyűlés 1971-ben új tanácstörvényt fogadott el (1971. évi I. tv.), amely a korábbiaknál árnyaltabban, ám a rendszer lényegét fenntartva szabályozta a területi és helyi szintű közigazgatást. A továbbfejlesztés lényegét képezte, hogy növekedjék a tanácsok önállósága, tevékenységük szakszerűsége, és ezzel egyidejűleg tegyék hatékonyabbá a központi irányítást. A jogszabály indokolása nagy hangsúlyt fektetett a tanácsok *népképviseleti* jellegének bizonyítására mondván, hogy azok az általuk képviselt választók megbízásából, területük lakosságának nevében és érdekében tevékenykednek, képviselik a lakosságot. A harmadik tanácstörvény legfontosabb *novuma* a tanácsok *önkormányzati* jellegének elvi elismerése és gazdasági önállóságuk növelése volt. Ennek biztosítékeként a korábbiaktól eltérően jelentősebb hangsúlyt fektettek a fiskális politikára, a hatáskörök tanácsszintek közötti racionálisabb elosztására és a tanácsok mint testületek alá- és fölérendeltségének megszüntetésére. Ez utóbbi

⁴² Jkv 104-1/5/1954. t. sz. 1954. december 8. 9–12. p.

⁴³ Jkv 25/1955. t. sz. 1954. november 18. 10–12. p.

⁴⁴ Ezekről ír Szilágyi: i. m. 60–66. p.

⁴⁵ BEREND T. IVÁN – RÁNKI GYÖRGY: *A magyar gazdaság száz éve*. Budapest, 1972. 227–304. p., BEREND T. IVÁN: *A magyar gazdasági reform útján*. Budapest, 1988. 177–366. p., BEREND T. IVÁN: *A szocialista gazdaság fejlődése Magyarországon. 1945–1975*. Budapest, 1979. 142–156. p.

ugyan a végrehajtó bizottságokra nem vonatkozott – azok továbbra is hierarchikusan kapcsolódtak egymáshoz –, mégis a jogszabály elismerte a tanács egyes szerveinek (a végrehajtó bizottságnak és a szakigazgatási szerveknek) a viszonylagos hatásköri önállóságát is. Ugyanakkor megszüntették a megyei jogú városi státuszokat, így Szegedet már csak megyei városnak nevezték, amely nem biztosította számára a Csongrád megyétől való relatív függetlenedés lehetőségét. Másik oldalról azonban növelte a város megyei jelentőségét, hogy Hódmezővásárhely helyett 1962. január 1-jétől Szegedet tették meg megyeszékhelyül.⁴⁶

Az 1970. évi III. tv. alapján 1971. április 25-én tartották a tanácstagválasztásokat Szegeden, amelynek eredményeként az újonnan létrejött tanács május 7-én tartotta alakuló ülését. Ezt már nem egy, a párt képviselőjében megjelent személy, hanem a korelnök, Nitsinger Gyula vezette.⁴⁷ Az ügyrendi bizottság megalakítása után – melynek elnöke dr. Török László lett – a mandátumok hitelesítése következett.⁴⁸

A végrehajtó bizottság tagjainak számát az alakuló ülés – a népfront javaslatára – 11 személyben állapította meg, majd dr. Kedvessy György ismertette a Hazafias Népfront Szegedi Városi Bizottságának indítványát a tanácselnök személyére vonatkozóan, mely alapján Szeged első tanácselnökéül a korábbi vb elnököt, dr. Biczó Györgyöt választották meg. A tanácselnök-helyettesek Papp Gyula és Takács János lettek.⁴⁹ Az eljárás a végrehajtó bizottság tagjainak megválasztásával folytatódott, amelynek eredményeként nem függetlenített tagoknak dr. Ozvald Imre, Molnár Judit, Hofgesang Péter, Simon István, Nagy István, Halász Árpád és Heim János tanácsstagokat tettek meg. A bizottság titkárává dr. Csikós Ferencet nevezték ki.⁵⁰ A harmadik tanács törvény szerint kötelező volt egy számvizsgáló bizottság alakítása, valamint lehetőséget adott egy önálló szervezeti és működési szabályzat megalkotására. Az utóbbi ekkor azonban még nem lévén, ideiglenes jelleggel választottak egy hétagú számvizsgáló bizottságot Gyimesi József elnökletével, valamint további öt tanácsbi bizottságot (művelődésügyi, egészségügyi, kereskedelmi és idegenforgalmi, városfejleszté-

⁴⁶ Az 1971. évi I. törvény indoklása a tanácsokról szóló törvényjavaslatához. Általános rész. 1–8. pont., valamint: 1007/1971. (III. 16.) Korm. határozat az országos településhálózatfejlesztési koncepcióról. 6. pont., 6/1971. (II. 23.) NET határozat megyei várossá nyilvánításról. 1. pont., 21/1961. (XII. 23.) NET határozat Csongrád megye székhelyének Hódmezővásárhelyről Szegedre történő áthelyezéséről. 1–3. pont.

⁴⁷ Jkv 1971. május 7. melléklet (Forgatókönyv Szeged Megyei Város Tanácsának alakuló ülésére a korelnök részére, 10 p.); *Bizalommal*. DM 1971. május 7. (106. szám) 1. p., *Megalakult Szeged megyei város Tanácsa*. DM 1971. május 8. (107. szám) 1., 3. p.

⁴⁸ Jkv 1971. május 7. 1/1971. t. sz. határozat. 3. p., 2/1971. t. sz. határozat. 4. p., 3/1971. t. sz. határozat. 4. p.

⁴⁹ Jkv 1971. május 7. 5/1971. t. sz. határozat. 5. p., 6/1971. t. sz. határozat. 5. p., melléklet (Hazafias Népfront Szeged Városi Bizottságától. 1., 2., 3. sz.)

⁵⁰ Jkv 1971. május 7. 7/1971. t. sz. határozat. 6. p., 8/1971. t. sz. határozat. 6. p., melléklet (Hazafias Népfront Szeged Városi Bizottságától. 4. sz.)

si, valamint igazgatási és jogi bizottság).⁵¹ Egyúttal megbízták az ügyrendi bizottságot a tanács szervezeti és működési szabályzatának elkészítésével, amelyet legkésőbb október 31-ig kellett előterjeszteniük.⁵²

Miután az új törvény megszüntette a kerületi tanácsokat, azok helyett – a lakosság szükségleteit kielégítendő – három *kerületi hivatalt* hoztak létre Szegeden. Ezen hivatalok területi illetékessége megegyezett a korábbi kerületi tanácsok államigazgatási területi beosztásával. A hivatalok vezetését a tanács által kinevezett elnökök látták el (1971. április 25-i hatállyal dr. Korek Józsefné, Pántya József és Nagy Miklós).⁵³ Létrehozta a tanács a szakigazgatási szerveket is: tíz igazgatási osztályt alakítottak ki a végrehajtó bizottság tevékenységének segítésére.

Az új törvényi rendelkezéseknek megfelelően 1971-től a megyei tanács tagjait nem közvetlenül választották a választópolgárok, hanem közvetett módon a helyi tanácsok delegáltak oda tanácstagokat. Ezek száma Szeged esetében 24 volt, amelyből 8 személyt nem a városi tanács tagjai, hanem a lakosság köréből kellett választani. A népfront általi jelölést követő szavazás nyomán Szeged 1971-ben a következő személyeket küldte a megyei tanácsba: dr. Biczó György, dr. Ábrahám Antalné, Nagy István, Regőczy István, dr. Mészáros Rezsőné, dr. Csáki Éva, Szalai József, Lángi István, Báló Miklósné, Harangozó Lászlóné, Grodiczki Anna, Virág István, ifj. Tóth Antal, Elek György, Kardos János és dr. Komócsin Mihály tanácstagokat, valamint Juhász József, Szögi Béla, Kajdi Ferenc, dr. Serfőző Lajos, Munkácsy György, Rózsa István, dr. Varró Vince és dr. Kemenes Béla szegedi lakosokat.⁵⁴

Az alakuló ülést követően az ügyrendi bizottság hozzákezdett a már említett szervezeti és működési szabályzat kidolgozásához, amelyet 1971-től kezdődően a tanácsok egyénileg, rendeletben állapítottak meg. A tervezet 1971. október 27-én került a tanács plénumának asztalára, amelyet dr. Török László, az ügyrendi bizottság elnöke terjesztett elő, majd nyomban ki is egészítette azt. Elmondta, legfőbb alapelvül arra törekedtek, hogy a szabályzat ne ellenkezzen sem a tanácstörvénnyel, sem a kormányrendeletekkel, amellelt konkrét tartalmában a város helyzetéhez és adottságaihoz igazodjon. Fontos szerkesztési tényező volt a rugalmasság és a mobilitás is, hogy az a későbbiekben kiegészíthető, továbbfejleszthető legyen.⁵⁵

A javaslat indokolásában első helyen az MSZMP X. kongresszusán hozott új elvek álltak, melyek szerint a szocialista állam megszilárdításához és az állami munka hatékonyabbá tételéhez a tanácsok irányításának, szervezetének és mű-

⁵¹ Jkv 1971. május 7. 9/1971. t. sz. határozat 7–8. p., 10/1971. t. sz. határozat 8–10. p.

⁵² Jkv 1971. május 7. 11/1971. t. sz. határozat. 10–11. p., valamint a Minisztertanács Tanácsai Hivatala elnökének 30-5/1971. (T. K. 19.) MT TH számú utasítása az irányelvek meghatározásáról.

⁵³ Jkv 1971. május 7. 12/1971. t. sz. határozat. 12–13. p.

⁵⁴ Jkv 1971. május 7. 15/1971. t. sz. határozat. 16–17. p.

⁵⁵ Jkv 1971. október 27. 2. napirendi pont. 3. p.

ködésének fejlesztése volt szükséges, mégpedig az önállóság és szakszerűség irányába. A tanácsok nagyobb gazdasági önállóságának biztosítása lehetővé tenné a sokirányú feladatok ellátását, s ehhez járul hozzá a saját működési és szervezeti szabályzat elkészítése, amelyre az 1971. évi I. tv. 75. § (9) bekezdése adott felhatalmazást. A Minisztertanács Tanácsi Hivatalának elnöke közzé is tett ehhez egy utasítást, amely zsinórmértékül szolgált a bizottság számára.⁵⁶ Az elkészült tervezeteket kézhez vehették a tanácstagok, a felettes állami szervek, valamint számos helyi állami és társadalmi szerv is. Végül a beérkezett javaslatokat is figyelembe véve a végső tervezetet megvitatta az ügyrendi bizottság és a végrehajtó bizottság együttes ülésen, valamint foglalkozott vele a jogi és igazgatási bizottság is.⁵⁷

A szegedi tanács első szabályzata – egyelőre még csak javaslat formájában – 12 fejezetre, s azon belül 82 szakaszra tagolódott. Az első fejezetet egy terjedelmes preambulum előzte meg, amely a városnak az ország életében elfoglalt helyével és jelentőségével foglalkozott. Ezt követték az egyes fejezetek; az első generális rendelkezéseket (1–3. §§), a második a hatásköröket (4–6. §§), a harmadik a nem tanácsi szervekkel való együttműködés kereteit (7–12. §§), a negyedik a tanács mint testületi szerv működésének formáit és módozatait (13–37. §§), az ötödik a tanácstagok jogait (38–43. §§), a hatodik a végrehajtó bizottság működését (44–56. §§), a hetedik a tanácsi tisztségviselők jogköreit (57–63. §§), a nyolcadik a tanácsi bizottságok rendszerét (64–68. §§), a kilencedik a szakigazgatási szervek struktúráját (75–79. §§), a tizedik a kerületi hivatalok létesítését és működési területük megállapítását (80. §), a tizenegyedik a tanácsi vállalatok felügyeletének és irányításának kérdéseit (81. §), a tizenkettedik pedig a záró rendelkezéseket tartalmazta (82. §). A rendelethez 12 mellékletet is csatoltak.⁵⁸

A szabályzat nyilvános vitáján számos tanácstag szólalt fel véleményeket tolmácsolva és módosító javaslatokat téve. Így dr. Falu György, dr. Komócsin Mihály, Simon István, dr. Csikós Ferenc, Halász Árpád, Nagy István, Hofgesang Péter és dr. Biczó György fejtette ki gondolatait. Közülük dr. Komócsin Mihály tanácstag, a Csongrád Megyei Tanács elnöke fűzte a legalaposabb elemzést a javaslatához, melynek nyomán 36 módosítást javasolt, amelyek nagy részét az ügyrendi bizottság támogatásával el is fogadták.⁵⁹ Végezetül a rendelet szövegét – a kerületi tanácstagok testületéről szóló 40. § kivételével – egyhangúan fogadta el a tanács, az említett szakaszt pedig 93 igen, 15 ellen- és

⁵⁶ 30-5/1971. (T. K. 19.) MT TH sz. utasítás a tanácsok szervezeti és működési szabályzatának megalkotásáról. Tanácsok Közlönye. 1971. április 24. (19. szám) 509–523. p.

⁵⁷ Jkv 1971. október 27. 3281/1971. titk. sz. előterjesztés (A Tanács és szervei szervezeti és működési szabályzata) 1–5. p.

⁵⁸ Közlöny, 1971. december 15. (4. szám) 3–21. p.

⁵⁹ Jkv 1971. október 27. 2. napirendi pont. 4–8. p.

2 tartózkodom szavazattal az eredetihez képest Komócsin indítványának megfelelően alkotta meg.⁶⁰

A tanács a végrehajtó bizottságot utasította arra, hogy a Csongrád megyei végrehajtó bizottsághoz való felterjesztés és az általa történő jóváhagyást követően azt a 2/1971. számú rendeletként hirdesse ki, továbbá egyes szervezeteknek közvetlenül is küldje meg.⁶¹ A megyei tanács végrehajtó bizottsága jóváhagyó határozatát december 14-én hozta meg 281/1971. vb számon, így a szabályzat 1972. január 1-jén hatályba is lépett.

A szegedi tanács tevékenységét innentől folyamatosan végezte 1990. szeptember 23-ig, amikor a tanácsok teljes rendszerét hatályon kívül helyezte az 1990. évi LXV. törvény. Ezen két évtized alatt 1973. április 26-án, 1980. június 19-én és 1985. június 27-én alakult az időközben megtartott választások nyomán új tanács,⁶² amelyek – miként a következő fejezetben bemutatjuk – számos alkalommal változtattak ugyan a szervezeti szabályzaton, azonban lényegi vonásukat az önkormányzati rendszerre történő áttérésig megőrizték.

Lényeges végül – a területi keretek miatt csupán jelzés szintjén – megemlítenünk az 1972–73-ban végrehajtott községegyesítési eljárásokat, amelyek révén Algyő, Gyálarét, Kiskundorozsma, Szőreg és Tápé községek közigazgatásilag egyesültek Szegeddel 1973. április 15-i hatállyal.⁶³

III. A tanács és intézményei

A szegedi tanács egészének, valamint egyes intézményeinek bemutatása igen összetett feladat, mivel a vonatkozó jogi rendelkezések tanács törvényenként részben eltértek, továbbá a harmadik tanács törvény korszakában a kisebb módosításokat nem számítva is öt formailag különböző szervezeti és működési szabályzat keletkezett,⁶⁴ amelyek ugyan egymás továbbfejlesztései voltak, de

⁶⁰ Uo. 8. p.

⁶¹ Jkv 1971. október 15. 23/1971. t. sz. határozat. 8–10. p.

⁶² SZILÁGYI: i. m. 68–75. p.

⁶³ 17/1972. (XII. 2.) NET határozat községegyesítésekről. 1. c. pont.; a részleteket lásd SZILÁGYI: i. m. 247–267. p. és RÁCZ JUDIT: *Külön vagy együtt? Szeged és az öt község.* in: Szegedi Műhely. 2006. 3. szám. 1–78. p.

⁶⁴ 2/1971. sz. tanácsrendelet a városi tanács és szervei szervezeti és működési szabályzatáról. Közlöny, 1971. december 15. (4. szám) 3–21. p., 2/1973. sz. tanácsrendelet a 2/1971. sz. tanácsrendelet módosításáról és a szervezeti és működési szabályzat egységes szövegéről. Közlöny, 1973. november 30. (3–4. szám) 5–23. p., 1/1980. sz. tanácsrendelet a tanács és szervei szervezeti és működési szabályzatáról. Közlöny, 1980. december 15. (6. szám) 1–58. p., 1/1984. sz. tanácsrendelet a tanács és szervei szervezeti és működési szabályzatáról. Közlöny, 1984. március 31. (3. szám) 3–40. p., 1/1986. sz. tanácsrendelet a tanács és szervei szervezeti és működési szabályzatáról. Közlöny, 1986. január 31. (1. szám) 3–53. p. és a későbbi módosításokkal egységes szerkezetben 1990. február 1. (1. szám) 2–43. p.; 1/1973. sz. tanácsrendelet a tanács szervezeti és működési szabályzatának módosításáról. Közlöny, 1973. április 30. (1–2. szám) 5–8. p., 1/1978. sz. tanácsrendelet a tanács szervezeti és működési szabályzatának módosításáról. Közlöny, 1978.

mégis helyenként jelentősen eltérő klauzulákat tartalmaztak. Mindezen okokból és a terjedelmi keretek adta lehetőségek között a tanácsi szerveket és működésüket *elsődlegesen* az 1971. évi I. törvény és az ennek módosításáról szóló 1986. évi 26. tvr., valamint az 1/1984. sz. tanácsrendelet alapján mutatjuk be azzal, hogy a jegyzetekben hivatkozunk a korábban és későbbben – terjedelmi okokból csak az 1971-től 1990-ig tartó időszakban –, de hasonló tárgykörben alkotott egyéb jogforrásokra is. A választást az indokolta, hogy az érett tanácsrendszer időszakából egy közbenső – időben nem az első vagy az utolsó – szervezeti szabályzat szolgálhat a leghitelesebb és legjellemzőbb forrásul a korszak közigazgatásának bemutatásához (SZMSZ1984).

1. A tanács hatásköre és illetékessége

A tanácsi hatáskörök mind a gyakorlatban, mind a normativitás szintjén bővültek és fejlődtek a korszak egész tartama alatt. Ezt jelzi az is, hogy míg az első tanácstörvény csupán négy rövid, addig a második már négy terjedelmes szakaszban részletezte a feladati és hatásköri kérdéseket. Az 1971. évi I. tv. pedig rendkívül részletesen, tevékenységi körök és tanácstípusok szerint határozta meg azokat. A szegedi tanács a szervezeti és működési szabályzataiban konkrétan nem nevezte vagy ismételte meg a hatásköri szabályokat; a megalkotott rendeletek egyik mellékletében elhelyezve vagy csak a törvényekre és minisztertanácsi rendeletekre utalva rendezte ezen kérdéseket.

Ennek megfelelően a szegedi tanács feladatkörébe tartozott a korszak elején *különösen* a helyi szintű gazdasági, társadalmi és kulturális tevékenységek vezetése, a törvények és a felsőbb rendeletek végrehajtása, az alárendelt államhatalmi és államigazgatási szervek irányítása és ellenőrzése, az állami rend és a közvagyon védelmének elősegítése, a dolgozók (a lakosság) jogainak oltalmazása, a helyi gazdasági terv és a költségvetés megalkotása, majd azok végrehajtásának ellenőrzése, a helyi jellegű gazdasági vállalatok munkájának irányítása és ellenőrzése, a dolgozók (a lakosság) szövetkezeteinek támogatása,⁶⁵ a végrehajtó bizottság tagjainak megválasztása és esetleges visszahívása, az állandó és

október 31. (4–5. szám) 5–6. p., 1/1983. sz. tanácsi rendelet a tanács és szervei szervezeti és működési szabályzatának módosításáról. Közlöny, 1983. április 30. (2. szám) 6–8. p., 11/1986. sz. tanácsrendelet a tanács és szervei szervezeti és működési szabályzatának módosításáról. Közlöny, 1986. december 31. (8. szám) 4. p., 1/1988. sz. tanácsrendelet a tanács és szervei szervezeti és működési szabályzatának módosításáról. Közlöny, 1988. február 29. (1–2. szám) 3–5. p., 5/1988. sz. tanácsrendelet a tanács és szervei szervezeti és működési szabályzatáról szóló 1/1986. sz. tanácsrendelet módosításáról. Közlöny, 1988. december 31. (11–12. szám) 6–7. p., 10/1989. sz. tanácsrendelet az 1/1986. sz. tanácsrendelet módosításáról. Közlöny, 1989. július 7. (6. szám) 12–14. p.

⁶⁵ 19/1982. sz. tanácsi határozat a szövetkezetek állami törvényességi felügyeletéről. Közlöny, 1982. november 10. (5. szám) 10–11. p., 156/1982. sz. vb határozat a szövetkezetek káderhelyzetéről és személyzeti munkájáról. Közlöny, 1982. december 31. (7. szám) 8–9. p.

ideiglenes tanácsi bizottságok megalakítása, valamint elviekben a végrehajtó bizottság határozatai ellen irányuló jogorvoslatok elbírálása (Tt1950, 27. §).

A második tanács törvény mindezt fenntartva, kiegészítéseket fűzött a felsoroláshoz. Így szintén tevékenységi körébe tartozott az egészségügyi és szociális feladatok megoldása, a helyi szükségletek kielégítése érdekében vállalatok és szervek alapítása, a tanács alá nem rendelt gazdasági és egyéb szervek működésének figyelemmel kísérése és értékelése,⁶⁶ a bíróságok bírúinak és népi ülnökeinek megválasztása, a szocialista törvényesség védelme és az állampolgári feyelem szilárdítása, az állampolgárok alkotmányos jogainak oltalmazása és a nemzetiségek jogainak érvényesítése. A tanács saját tagjainak joghelyzetét illetően döntött a választások törvényességéről (mandátumvizsgálat) és az összeférhetetlenségi ügyekről is (Tt1954, 6. §).

A harmadik tanács törvény – szem előtt tartva a rendszer új, önkormányzati jellegű célkitűzéseit is – a tanácsok hatáskörébe utalta a területi és településfejlesztési feladatok ellátását,⁶⁷ a lakás-,⁶⁸ kommunális⁶⁹ és kereskedelmi ellátás⁷⁰

⁶⁶ 14/1977 sz. tanácsi határozat a tanács és a nem tanácsi szervek együttműködéséről a várospolitikában. Közlöny, 1977. június 30. (3. szám) 10–12. p., 155/1983. sz. vb határozat a tanácsi vállalatok és intézmények káderhelyzetéről és személyzeti munkájáról. Közlöny, 1983. december 31. (6. szám) 8–10. p.

⁶⁷ 1/1977. sz. tanácsrendelet az utcaelnevezésekről és házszámozásról. Közlöny, 1977. június 30. (3. szám) 4–9. p., 74/1981. vb határozat Szeged város utcanévadási rendszerének továbbfejlesztéséről. Közlöny, 1981. június 30. (3. szám) 30–32. p., 7/1982. sz. tanácsi határozat Szeged VI. ötéves területfejlesztési tervéről. Közlöny, 1982. április 30. (2. szám) 6–7. p., 1/1985. sz. tanácsrendelet a városi közterület-felügyeletről. Közlöny, 1985. április 3. (2. szám) 6–9. p., 88/1985. sz. tanácsi határozat a közterület-felügyelet szervezeti és működési szabályzatáról. Közlöny, 1985. augusztus 31. (4. sz.) 8–9. p., 11–20. p.

⁶⁸ Lásd a 114. jegyzetet!

⁶⁹ 1/1972. sz. tanácsrendelet a köztisztaság fenntartásáról. Közlöny, 1972. december 31. (4. szám) 3–6. p., 2/1974. sz. tanácsrendelet a temetőkről és a temetkezési jogszabályok végrehajtásáról. Közlöny, 1974. május 31. (2. szám) 9–10. p., 4/1974. sz. tanácsrendelet a közterület használatáról. Közlöny, 1974. augusztus 31. (3. szám) 3–5. p., 59/1975. sz. vb határozat Szeged köztisztaságáról. Közlöny, 1975. március 31. (1. szám) 19–20. p., 4/1981. sz. tanácsi határozat Szeged város köztisztaságának helyzetéről, különös tekintettel a környezet- és természetvédelemre. Közlöny, 1981. február 28. (1. szám) 5–6. p., 6/1982. sz. tanácsrendelet az ebek tartásáról. Közlöny, 1983. február 28. (1. szám) 4–9. p., 2/1983. sz. tanácsrendelet az állatok tartásáról. Közlöny, 1983. június 30. (3. szám) 4–12. p., 3/1983. sz. tanácsrendelet az ebek tartásáról szóló 6/1982. sz. tanácsrendelet módosításáról. Közlöny, 1983. június 30. (3. szám) 13. p., 2/1986. sz. tanácsi határozat a közrendről és a közbiztonságról Szegeden. Közlöny, 1986. február 20. (2. szám) 16–17. p., 39/1986. sz. vb határozat a közterületi ideiglenes személtelhelyezésről. Közlöny, 1986. április 30. (3. szám) 24–26. p., 159/1987. vb határozat a közterület-felügyeleti munkáról. Közlöny, 1987. október 31. (9–10. szám) 6–7. p., 8–13. p., 169/1988. sz. vb határozat a temetkezési kultúráltságról és a temetők fenntartásának helyzetéről. Közlöny, 1988. december 31. (11–12. szám) 18–19. p., 2/1989. sz. tanácsrendelet a köztisztaság fenntartásáról. Közlöny, 1989. június 5. (4–5. szám) 10–25. p.

⁷⁰ 2/1972. sz. tanácsrendelet a vásárokról és piacokról. Közlöny, 1972. december 31. (4. szám) 7–15. p., 2/1975. sz. vb határozat a szegedi piacokról. Közlöny, 1975. március 31. (1. szám) 14–15. p., 5/1975. sz. tanácsrendelet a vásárokról és a piacokról szóló 2/1972. sz. tanácsrendelet módosításáról. Közlöny, 1975. július 1. (2. szám) 7–8. p., 2/1981. sz. tanácsrendelet a

biztosítását és ellenőrzését. Megalkották a települési rendezési tervet,⁷¹ és ellátó intézményeket hozhattak létre – ideértve a költségvetési üzemeket is. Jelentős előrelépése volt a jogszabálynak a rendelkezésre álló anyagi eszközökkel történő önálló gazdálkodás – legalább elvi – lehetőségének kimondása. Ennek keretében a tanács – az elfogadott költségvetés keretei között⁷² – meghatározta a középtávú fejlesztési terveit és azok költségelőirányzatait, valamint figyelemmel kísérte azok teljesítését;⁷³ intézkedett a költségvetési hiányok kezeléséről és a többletek felhasználásáról, döntött a hitelek felvételéről, továbbá az adók és az adó jellegű kötelezettségek megállapításáról, kivetéséről és beszedéséről.⁷⁴ A tanács egyetértése volt szükséges az általa felügyelt vagy irányított intézmény jogállásának megváltoztatásához is. Az intézményalapítási jogosultság kibővült a település vonzáskörzetének ellátását biztosító intézmények szervezésének jogával is.⁷⁵ A megyei város tanácsa létrehozhatott középfokú oktatási és beteg-

vásárokról és piacokról. Közlöny, 1981. december 31. (6. szám) 4–30. p., 4/1982. sz. tanácsrendelet a vásárokról és a piacokról szóló 2/1981. sz. tanácsrendelet módosításáról. Közlöny, 1982. november 10. (5. szám) 9–10. p., 65/1984. sz. vb határozat a vásárigazgató tanács ügyrendjéről. Közlöny, 1984. június 30. (6. szám) 19–21. p., 10/1986. sz. tanácsrendelet a vásárokról és piacokról. Közlöny, 1986. október 31. (6–7. szám) 5–22. p., 145/1987. sz. vb határozat a piacok lakosságellátó szerepéről. Közlöny, 1987. október 31. (9–10. szám) 4–5. p., 9/1989. sz. tanácsrendelet a vásárokról és piacokról szóló 10/1986. sz. tanácsrendelet módosításáról. Közlöny, 1989. július 7. (6. szám) 7–12. p.

⁷¹ Pl. 194/1982. sz. vb határozat a belváros részletes rendezési tervéről. Közlöny, 1982. december 31. (7. szám) 15. p., 100/195. sz. tanácsi határozat a területpolitikai munka továbbfejlesztéséről. Közlöny, 1985. augusztus 31. (4. szám) 9–10. p., 4/1986. tanácsrendelet a tanácsi területpolitikai tevékenységről. Közlöny, 1986. április 30. (3. szám) 5–14. p., 34/1986. sz. tanácsi határozat Szeged terület- és településfejlesztésének hosszú távú koncepciójáról. Közlöny, 1986. június 30. (5. szám) 6. p., 56/1986. sz. tanácsi határozat a területpolitikai munkáról. Közlöny, 1986. december 31. (8. szám) 4–6. p., 72/1988. sz. vb határozat a területpolitikai tevékenység tapasztalatairól. Közlöny, 1988. június 1. (5. szám) 4–5. p., 11/1989. sz. tanácsrendelet a területpolitikai tevékenységről szóló 4/1986. sz. tanácsrendelet módosításáról. Közlöny, 1989. július 7. (6. szám) 14–16. p.

⁷² Pl. 3/1981. sz. tanácsi határozat a tanács 1981. évi működési költségvetéséről és fejlesztési alapjáról. Közlöny, 1981. február 28. (1. szám) 4–5. p.

⁷³ Pl. 49/1978. sz. tanácsi határozat az V. ötéves terv időarányos teljesítéséről, a tanács 1979. évi fejlesztési alapjáról és költségvetéséről. Közlöny, 1978. december 31. (6. szám) 5–7. p., 33/1986. sz. tanácsi határozat Szeged VII. ötéves tervéről. Közlöny, 1986. június 30. (5. szám) 4–5. p., 20/1990. sz. tanácsi határozat a tanács 1990. évi költségvetéséről és fejlesztési tervéről. Közlöny, 1990. május 25. (2. szám) 10–12. p.

⁷⁴ Pl. 133/1985. sz. vb határozat a településfejlesztési hozzájárulás bevezetéséről. Közlöny, 1985. november 15. (5. szám) 11. p., 2/1986. sz. tanácsrendelet a településfejlesztési hozzájárulásról. Közlöny, 1986. február 20. (2. szám) 8–12. p. (Lásd még az 1984. évi 12. tvr.-t és a 28/1984. (VII. 17.) PM rendeletet a településfejlesztési hozzájárulásról!), 1/1987. sz. tanácsrendelet a házadóról. Közlöny, 1987. február 28. (1–2. szám) 3–12. p., 1/1989. sz. tanácsrendelet a településfejlesztési hozzájárulásról szóló 2/1986. sz. tanácsrendelet hatályon kívül helyezéséről. Közlöny, 1989. március 1. (1–2. szám) 3. p.

⁷⁵ 133/1981. sz. vb határozat Szeged és vonzáskörzetébe tartozó községek kapcsolatáról. Közlöny, 1981. november 10. (5. szám) 11–12. p.

valamint szociális ellátást végző intézményeket.⁷⁶ A saját szerveket érintő jogosítványai közé tartozott a végrehajtó bizottság szakigazgatási szervezetének meghatározása és vezetőinek kinevezése, a hatósági vagy intézményi társulás és együttműködés elhatározása, valamint a kerületi hivatalok elnökeinek kinevezése és a város jelképeinek meghatározása⁷⁷ (Tt1971, 9–18. §⁷⁸). A jogi szabályozásban *novum*ként jelentkezett a területszervezési kérdések vázlatos meghatározása, így különösen az államigazgatási helynevek használata, közel fekvő községek (települések) általi közös tanács alakítása, városkörnyéki községi tanács létrehozása, a várossá és megyei várossá nyilvánítás feltételei és a községegyesítés.⁷⁹

Lényeges hatásköre volt a tanácsnak valamennyi törvény szerint a jogalkotás: tanácsi rendeletek és határozatok elfogadása, valamint az egyes végrehajtó bizottsági határozatok felülvizsgálatának joga. A szegedi tanács fennállásának negyven éve alatt 154 rendeletet alkotott; ebből a legtermékenyebb időszak az utolsó évtized volt.⁸⁰

A hatáskörgyakorlás két módja: a közvetlen és az átruházott egyaránt szerepelt mindhárom törvényben. Jogi szempontból az utóbbi érdemel kiemelt figyelmet, ugyanis a tanács egyes hatásköreinek gyakorlását – ha azt jogszabály (törvény, törvényerejű rendelet, minisztertanácsi/kormány rendelet és határozat, tanácsrendelet) lehetővé tette – a végrehajtó bizottságra ruházhatta, s ezzel összefüggésben a bizottságot utasíthatta, határozatait megsemmisíthette vagy megváltoztathatta. A végrehajtó bizottság e hatáskörök gyakorlásáról beszámoló formájában évente számot adott a tanácsnak. A felettes Csongrád megyei végrehajtó bizottság ezen esetekben meghatározott döntés hozatalára nem adhattott utasítást.

Léteztek ugyanakkor át nem ruházható hatáskörök is. Ezek közé tartozott az országos jelentőségű kérdésekben való állásfoglalás, a tanácsi szervezet létrehozása és irányítása, a fejlesztési programok, tervek és a középtávú pénzügyi terv, s a költségvetés megalkotása, a helyi tanács tevékenysége fő irányvonalának meghatározása, a településrendezési terv elfogadása, a tanács hatáskörébe tartozó választások és kinevezések fogantatása és a tanácsrendeletek alkotása,

⁷⁶ 149/1982. sz. vb határozat a szociálpolitikai tevékenységről és további feladatokról. Közlöny, 1982. november 10. (5. szám) 18–20. p.

⁷⁷ 1/1970. sz. tanácsrendelet Szeged város címerének használatáról. Híradó, 1971. február 18. (1. szám) 7–8. p., 6/1974. sz. tanácsrendelet Szeged város címeréről. Közlöny, 1974. december 30. (4. szám) 3–4. p., 7/1974. sz. tanácsrendelet a díszpolgárságról. Közlöny, 1974. december 30. (4. szám) 5. p., 1/1975. sz. tanácsrendelet Szeged város zászlajáról. Közlöny, 1975. március 31. (1. szám) 3. p., 1/1990. sz. tanácsrendelet Szeged város jelképeiről. Közlöny, 1990. május 25. (2. szám) 5–9. p.

⁷⁸ Vö 1/1984. sz. tanácsrendelet. 3. § (2) bek. és 4. sz. melléklet. Közlöny, 1984. március 31. (3. szám) 4. p.

⁷⁹ A tanácsokról szóló 1971. évi I. törvény végrehajtásáról rendelkező 11/1971. (III. 31.) Korm. rendelet. 12–18. §.

⁸⁰ SZILÁGYI: i. m. 130–133. p.

valamint a népi ülnökök megválasztásának joga is. A tanácsi hitelfelvétel és vállalatalapítás, valamint az utóbbiak státuszának megváltoztatása is az át nem ruházható hatáskörök közé tartozott.

Az 1984. évi szegedi szervezeti és működési szabályzat a törvényi rendelkezések alapján a következő feladat- és hatásköröket ruházta át a végrehajtó bizottságra: a működési költségvetés és a fejlesztési alap bármelyikéből a másik javára történő átirányítás végrehajtása, a középtávú pénzügyi terv időtartamán belül egyes beruházások megvalósítási ütemének módosítása, valamint a beruházások összegének évek közötti elosztása, a működési alap és a fejlesztési alap előirányzatainak módosítása és pótelőirányzat engedélyezése, a béralap-előirányzat ágazatok közötti elosztása (az igazgatási ágazat kivételével), döntés az előző években felhalmozódott pénztartalékok és többletbevételek felhasználásáról, a fejlesztési feladatok végrehajtásához szükséges bankhitel igénybevételenek elhatározása, valamint a nem tanácsi szervek részére a tanácsi anyagi eszközök terhére nyújtandó támogatások odaítélése. A végrehajtó bizottság jogszabályváltozás esetén javaslatot tehetett további vagy más hatáskörök delegálására is. Az említett hatáskörök gyakorlásáról a tanácsnak az intézkedés megtételét követő legközelebbi ülésén beszámolni volt köteles (SZMSZ1984, 4., 5. §)

A tanács területi illetékessége Szeged közigazgatási területére, külön megállapított ügyekben meghatározott községekre terjedt ki (ún. *városkörnyéki községek* az 1984. január 1-jével megszűnő szegedi járás helyén: Bordány, Deszk, Domaszék, Kübekháza, Röske, Sándorfalva, Szatymaz, Tiszasziget, Üllés és Zsombó).⁸¹ A környező községekkel,⁸² a Csongrád megyében fekvő városokkal és az egyéb megyei városokkal egyébként is együttműködni volt köteles, a más tanácsokkal való együttműködés kereteit és módozatát pedig külön megállapodásokban is rögzíthették.⁸³ A tanács nemzetközi viszonylatban is létesíthetett együttműködést – leginkább testvérvárosi kapcsolatok formájában.⁸⁴

⁸¹ 1/1984. sz. tanácsrendelet. 2. számú melléklet. Passim., Az 1983. évi 26. tvr. 3. §-a szerint az együttműködés érdekében bizottság is alakítható volt (*Szegedi Városkörnyéki Bizottság*). 12/1979. sz. tanácsi határozat a városkörnyéki községekkel való kapcsolatról. A járási hivatallal kötött együttműködési megállapodás tapasztalatairól. Közlöny, 1979. június 30. (3. szám) 5–6. p.

⁸² 13/1972. sz. tanácsi határozat a Szeged Megyei Város és a környező községek egyesítésével kapcsolatos állásfoglalásról. Közlöny, 1972. október 30. (2–3. szám) 9. p., 28/1980. sz. tanácsi határozat a peremterületek ellátottságáról. Közlöny, 1980. november 15. (5. szám) 13–14. p., 90/1983. vb határozat a peremterületek ellátottságáról. Közlöny, 1983. június 30. (3. szám) 19–20. p.

⁸³ Pl. Szeged megyei város és Hódmezővásárhely megyei város tanácsi szervei közötti együttműködési megállapodás. Közlöny, 1980. augusztus 31. (4. szám) 19–26. p., 24/1984. sz. Csongrád megyei tanács végrehajtó bizottságának határozata a megyei és helyi tanácsi szervek kapcsolatrendszerének szabályozásáról. Közlöny, 1984. február 29. (2. szám) 5–10. p.

⁸⁴ A testvérvárosi kapcsolatokról. Közlöny, 1988. szeptember 1. (7–8. szám) 8–9. p., 53/1989. sz. tanácsi határozat Szeged testvérvárosi és nemzetközi kapcsolatairól. Közlöny, 1989. december 31. (7–8–9. szám) 6. p.

2. A tanács tagjainak jogállása

A tanács jellegét tekintve testületi szerv volt, amelynek tagjai választás útján nyerték el *küldötti* megbízatásukat. E választások szabályait különböző törvények és törvényerejű rendeletek, valamint az ezeket kiegészítő minisztertanácsi (kormány) rendeletek és NET (Népköztársaság Elnöki Tanácsa) határozatok tartalmazták, ugyanis csaknem minden tanácsválasztást megelőzően alkotott az országgyűlés vagy a NET egy-egy, az adott alkalomra vonatkozó új jogszabályt.⁸⁵

Ezeknek megfelelően Szegeden tanácstag-választásokat tartottak 1950-ben,⁸⁶ 1954-ben,⁸⁷ 1958-ban,⁸⁸ 1962-ben,⁸⁹ 1967-ben,⁹⁰ 1971-ben,⁹¹ 1973-ban,⁹² 1980-ban,⁹³ és 1985-ben.⁹⁴ Az utolsó választott tanács megbízatását az 1990. évi XXXIV. tv. hosszabbította meg 1990. szeptember 23-ig.⁹⁵

A tanácstagi munkát a második és a harmadik tanácstörvény a választók bizalmán alapuló, megtisztelő, közéleti tevékenységnek tekintette. Egyúttal az utóbbi deklarálta, hogy a tanácstag hivatalos személy. A tanácstagok mandátuma – amelyet a Hazafias Népfront általi jelöléssel és az állampolgárok általi választással nyerhettek el – részben kötött jellegű volt, mivel a választók konkrét ügyben ugyan nem utasíthatták őket, de elvben visszahívhatták azokat. A városi tanácstagok száma a választások alkalmával rendre módosult; a legtöbb 1954 és 1958 között volt (185 fő), a legkevesebb 1967 és 1971 között (87 fő).

A tanácstagok jogai közé tartozott a jogalkotásban történő részvétel (tanácsrendelet, határozat), bármely tanácsi tisztség betöltése és a bizottságok munkájában való részvétel, a tanács megbízás alapján való képvisellete, közérdekű

⁸⁵ Az 1950. évi 31. tvr., az 1954. évi IX. tv., az 1954. évi 22. tvr., az 1958. évi III. tv., az 1962. évi V. tv., az 1966. évi III. tv., az 1970. évi III. tv., az 1976. évi VI. tv., az 1983. évi III. tv. és az 1989. évi XI. tv.

⁸⁶ A helyi tanácsok és póttagjainak választásáról szóló 1950. évi szám nélküli NET határozat (1950. szeptember 7.) 1950. augusztus 15., október 22.

⁸⁷ 1954. évi 10. sz. NET határozat a tanácstagi választás meghatározásáról. (1954. november 28.)

⁸⁸ 1958. évi 18. sz. NET határozat az országgyűlési választások és a tanácsok tagjai általános választásának kitűzéséről. (1958. november 16.)

⁸⁹ 24/1962. sz. NET határozat az országgyűlési választások és a tanácsok tagjai általános választásának kitűzéséről. (1963. február 24.)

⁹⁰ 1/1967. sz. NET határozat az országgyűlési választások és a tanácsok tagjai általános választásának kitűzéséről. (1967. március 19.)

⁹¹ 3/1971. sz. NET határozat az országgyűlési választások és a tanácsok tagjai általános választásának kitűzéséről. (1971. április 25.)

⁹² 2/1973. sz. NET határozat a tanácstagok általános választásának kitűzéséről. (1973. április 15.)

⁹³ 3/1980. sz. NET határozat az országgyűlési választások és a tanácsok tagjai általános választásának kitűzéséről. (1980. június 8.)

⁹⁴ 1/1985. sz. NET határozat az országgyűlési képviselő és a tanácstag választásokról. (1985. június 8. és június 22.)

⁹⁵ E választásokról részletesen ír SZILÁGYI: i. m. 58–75. p.

kérdések és javaslatok előterjesztése, felvilágosítás kérése a végrehajtó bizottságtól, a tisztségviselőktől, a szakigazgatási szervek és az egyéb helyi szervek vezetőitől a tanács hatáskörébe tartozó ügyekben, a helyi választók gyűlésének összehívása, költségterítési (napidíj, szállás- és utazási költség) jogosultság, valamint a szakigazgatási szervek döntései tervezetének véleményezése, ha azok a választókerületükben lakó állampolgárok életkörülményeit, jogait és kötelezettségeit jelentősen befolyásolták⁹⁶ (Tt1971, 37. §, 1983: 23. tvr. 7. §, SZMSZ1984, 40. §).

Ugyanakkor a tanácstag köteles volt a választókerülete lakosságának érdekeit képviselni, a tanács munkájában tevékenyen részt venni, olyan magatartást kifejteni, amely méltóvá tette a közeleti tevékenységre és a választók bizalmára;⁹⁷ példamutatással közreműködni az állami és munkafegyelem megszilárdításában, a közelet tisztasága és a társadalmi tulajdon védelmében, az állampolgárok jogainak biztosításában, a törvényesség és a szocialista együttélés szabályainak megtartásában; közvetlen és rendszeres kapcsolatot tartani a lakossággal, érvényre juttatni a választók megbízásait.⁹⁸ Kötelezettségeinek teljesítéséről és az általa végzett munkáról minden tanácstag legalább évente beszámolt a választóinak,⁹⁹ emellett rendszeres fogadóórát tarthattak, és együttműködtek a választókerületükben létesült lakó- és utcabizottságokkal¹⁰⁰ (Tt1971, 38. §, SZMSZ1984, 40., 41. §).

⁹⁶ 39/1980. sz. tanácsi határozat az állampolgári kötelezettségek teljesítéséről. Közlöny, 1980. december 31. (7. szám) 9–11. p.

⁹⁷ 34/1975. sz. tanácsi határozat a tanácstagok közeleti tevékenységéről. Közlöny, 1975. december 31. (4. szám) 2. p.

⁹⁸ 24/1974. sz. vb határozat a választási gyűléseken elhangzott javaslatok intézéséről és a társadalmi munka eredményeiről és további feladatokról. Közlöny, 1974. május 31. (2. szám) 15–16. p.

⁹⁹ Pl. Az 1976. évi tanácstag beszámoló tapasztalatairól szóló összegzés. Közlöny, 1977. április 30. (2. szám) 15–21. p., Tájékoztató az 1978. évi tanácstag beszámolókról. Közlöny, 1978. április 30. (1–2. szám) 29–30. p., Tanácselnöki tájékoztató az 1979. évi tanácstag beszámoló tapasztalatairól. Közlöny, 1979. szeptember 15. (4. szám) 24–30. p., Tájékoztató az 1981. évi tanácstag beszámoló tapasztalatairól. Közlöny, 1981. április 30. (2. szám) 25–27. p., 21/1983. sz. tanácsi határozat a tanácstag munka továbbfejlesztésének feladaterrve. Közlöny, 1983. november 10. (5. szám) 7–9. p., Tanácstag beszámoló. Közlöny, 1987. április 30. (3–4. szám) 9–12. p.

¹⁰⁰ 3/1973. sz. tanácsrendelet a lakó- és utcabizottságokról. Közlöny, 1974. február 28. (1. szám) 2–6. p., 30/1977. sz. tanácsi határozat a lakó- és utcabizottságok tevékenységéről. Közlöny, 1977. október 31. (5. szám) 9–11. p., A lakó és utcabizottságok újráválasztásáról szóló tájékoztató. Közlöny, 1978. április 30. (1–2. szám) 30–31. p., 1/1979. sz. tanácsrendelet a lakó- és utcabizottságokról szóló rendelkezések egységes szövegéről. Közlöny, 1979. április 15. (1–2. szám) 5–13. p., 62/1981. sz. vb határozat a lakó- és utcabizottságok választásáról és idej feladataikról. Közlöny, 1981. április 30. (2. szám) 12–14. p., A lakó- és utcabizottságok 1982. évi főbb feladatainak meghatározása. Közlöny, 1982. április 30. (2. szám) 26–27. p., 13/1983. sz. vb határozat a lakó- és utcabizottságok 1983. évi feladatairól. Közlöny, 1983. február 28. (1. szám) 12. p., 18–19. p., Lakóterületi bizottságok a Belvárosban. Közlöny, 1987. június 30. (5–6. szám) 18. p.

A tanácsstagokra vonatkozó összeférhetetlenségi szabályokat kezdetben a NET,¹⁰¹ majd a harmadik tanácstörvény állapította meg (Tt1971, 40. §).¹⁰²

A tanácsstagok lényeges jogosultsága volt az interpelláció előterjesztésének joga is. A tanácsülésen az interpelláció szövegét ismertetni kellett és indokolni is lehetett, majd a címzettje érdemben köteles volt válaszolni rá a plénum előtt is előszóban. A tanács a válasz elfogadásáról vita nélkül döntött; ha a szavazás eredménye nemleges volt, a tanács az ügygel összefüggésben további intézkedést tett (SZMSZ1984, 29. §).

3. A tanács testületi működése

Az 1984. évi szervezeti és működési szabályzat szerint Szegeden a tanács szükség szerint, de évenként legalább négyszer tartott ülést. A szegedi tanács a gyakorlatban 40 év alatt 173 rendes és 34 rendkívüli ülést élt meg.¹⁰³

A tanácsüléseket – az előre megállapított éves munkaterv alapján – a végrehajtó bizottság hívta egybe, azonban a tanácsstagok egynegyedének indítványára, valamint a minisztertanács (kormány) és a Csongrád megyei tanács végrehajtó bizottságának rendelkezése alapján is összeülhetett. Minden tanácsülés az előre kialakított, majd a jelenlévők által elfogadott napirend szerint zajlott. Ennek tervezetét a végrehajtó bizottság készítette el a párt (MDP, MSZMP) városi bizottsága, a szakszervezetek megyei tanácsa és a népi ellenőrzési bizottság indítványainak és javaslatainak figyelembe vételével.¹⁰⁴ A napirend tárgysorozatára a tanácsstagok is tehetek indítványt, egynegyedük javaslatát pedig kötelezően fel kellett oda venni (SZMSZ1948, 17. §).

Az egyes előterjesztések szakszerű előkészítéséért az előadója tartozott felelősséggel. Az előterjesztés általában két részből állt: az elsőben az előadó által végzett tevékenységről szóló beszámoló és elemzés, a másodikban pedig a határozati javaslat szerepelt. A határozati javaslatokban fel kellett tüntetni az indítványozott rendelkezéseket, a végrehajtásáért felelős személyeket és a végrehajtás határidejét is.¹⁰⁵ A tanács ülései előtt a napirendben tervezett előterjesztések előzetes tárgyalását a végrehajtó bizottság végezte (SZMSZ1984, 18., 19. §).

A tanács ülésén a tanácsstagok részvétele kötelező volt, e mellett meg kellett hívni a párt Csongrád megyei és szegedi városi bizottságát, a Szeged területén

¹⁰¹ 1955. évi 3. sz. NET határozat a tanácsstagok összeférhetetlenségére vonatkozó szabályok megállapításáról.

¹⁰² Az összeférhetlenségi eljárást ténylegesen a 11/1971. (III. 31.) Korm. rendelet 40. és 41. §-a tartalmazta.

¹⁰³ Ezek statisztikáját lásd: SZILÁGYI: i. m. 114. p.

¹⁰⁴ Pl. Szeged m. j. Városi Tanács 1967. évi (1967. április 1. – december 31.) Munkaterve. Híradó, 1967. november 30. (4. szám) 3–11. p., Tanácsülések tervezett időpontja és napirendje. Közlöny, 1988. február 29. (1–2. szám) 13–15. p., A tanács 1989. évi ülésterve és a végrehajtó bizottság ülésterve. Közlöny, 1989. március 1. (1–2. szám) 5–10. p.

¹⁰⁵ 2089/1976. titk. sz. tanácselnöki utasítás a tanácsi testületek elé kerülő előterjesztések tartalmáról. Közlöny, 1975. február 28. (1. szám) 12–13. p.

megválasztott országgyűlési képviselőket, a város díszpolgárait, a megyei tanács végrehajtó bizottságát, azokat a megyei tanácstagokat, akiket a tanács nem saját kebeléből választott, a Hazafias Népfront városi bizottságának elnökét és titkárát, a szakszervezetek megyei tanácsának titkárát, a városi bíróság elnökét és a városi rendőrkapitányság, valamint a városi ügyészség vezetőjét, a városi népi ellenőrzési bizottság elnökét, a tanács bizottságának azon tagját, aki nem tanácstag, a napirend tárgya szerint illetékes szervet, a városkörnyéki tanácsok elnökeit az őket érintő ügyekben, továbbá azt a személyt, akinek jelenléte a napirend alapos megtárgyalásához szükséges volt. Az említetteket az ülés napja előtt legalább nyolc nappal kézbesített meghívóval kellett értesíteni (SZMSZ1984, 20., 21. §). A résztvevők közül a tanácstagokat szavazati jog, a többieket általában tanácskozási jog illette meg. Az utóbbiban részesülhetett továbbá bárki, akit a végrehajtó bizottság ilyen joggal meghívott.

Az ülések fő szabály szerint nyilvánosak voltak, azonban zárt ülés tartása is elrendelhető volt, különösen az összeférhetlenségi esetek megvitatásakor. Az ülést a tanácselnök (a végrehajtó bizottság elnöke) nyitotta meg, és megvizsgálta a határozatképességet, ami akkor állt fenn, ha a tagjainak több mint fele megjelent. Az ülés vezetését rendszerint ő maga látta el. Ennek keretében előterjesztette a napirendi javaslatokat, megnyitotta és bezárta a tárgyakénti vitát, elrendelte a szavazást és megállapította annak eredményét, kihirdette a határozatokat, biztosította az interpellációs jog gyakorlását és az ülés zavartalan rendjét, végül – több napirendi pont és felszólalás nem lévén – az ülést berekesztette.

A tanácskozás szokásos rendjében először a korábban hozott és elintézett határozatok végrehajtásáról szóló jelentéseket hallgatták meg, amelyet a tanácselnök (a végrehajtó bizottság elnöke) terjesztett és adott elő. Ezután határoztak a napirendről, majd az egyes pontok tárgyalása következett. Az írásbeli előterjesztést és a határozati javaslatot az előadó ismertette, majd válaszolt a vita alkalmával hozzá intézett kérdésekre. A vitában nem csupán a tanácstagok és a tanácskozási joggal jelen lévők, hanem más személyek is felszólalhattak, ha a tanács megadta nekik ennek lehetőségét. Az obstrukció elkerülése végett bármely tanácstag javasolhatta a vita bezárását. Miután ez megtörtént, az előadó válaszolt a felszólalásokra és a módosító indítványokra.¹⁰⁶ Ha már szólásra senki sem jelentkezett, az elnök elrendelte a szavazást, amely igennel, nemmel vagy tartózkodással történhetett. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata döntött. A szavazás módja rendszeren nyílt volt, azonban a tanácselnök (vb elnök), a helyettese és a végrehajtó bizottság tagjainak megválasztásáról, úgyszintén a tanácstagok összeférhetlenségi ügyei felől titkosan szavaztak. Ilyenkor is a szavazást vezető személy állapította meg annak eredményét és hirdette ki az elfogadott határozatot. Ha ekkor állott elő a szavazategyenlőség, az eljárást meg kellett ismételni. A döntéshozatal rendes módja szerint a határozat meghozata-

¹⁰⁶ CZIFRANCS JÓZSEF: *Néhány észrevétel a tanácstagok tanácsülési és választókerületi munkájáról*. Híradó, 1965. augusztus 30. (3. szám) 1–7. p.

lához a jelenlévő tanácsstagok szavazata többségének támogatása szükségeltetett. Minősített szavazás esetében az összes tanácsstag igen szavazatának többségével lehetett elfogadottnak tekinteni a jogi normát. Az ülésről jegyzőkönyv készült, az elfogadott rendeleteket és határozatokat 1959-től kivonatosan a *Tanácsi Híradóban*, 1971-től teljes szöveggel *Szeged Megyei Városi Tanács Közlönyében* tették közzé¹⁰⁷ (SZMSZ1984, 23–28., 30., 33. §).

A rendeletalkotás a tanács lényeges jogainak egyike volt. Erre sor kerülhetett magasabb szintű jogszabály vagy felettes szerv intézkedése alapján, valamint a helybeli társadalmi viszonyok rendezése érdekében saját kezdeményezésből is. A jogszabály-alkotási programról rendszeresen előzetes határozatot fogadtak el.¹⁰⁸ A tanácsrendelet tervezetét általában a tárgya szerint érintett szakigazgatási szerv készítette elő. Ebben a folyamatban biztosítani kellett a bizottságok és az egyéb tanácsi – esetleg nem tanácsi – szervek részvételét is. A lakosság széles körét érintő rendeletek előkészítésekor a tervezetet a tanácskozási központokban szintén ismertetni kellett.¹⁰⁹ A rendelettervezetet írásbeli indokolással együtt kellett előterjeszteni a végrehajtó bizottságnál, amely azt előzetesen megtárgyalva, döntött a tanács elé terjesztéséről. A plenáris ülés előtt a Jogi és Igazgatási Bizottság minden esetben, valamint az egyéb bizottságok tárgykör szerint vitatták meg azt. A tanács nyilvános ülésen tárgyalta a javaslatot a fentebb ismertetettek szerint, majd minősített többséggel döntött. Az elfogadott rendeletet a Csongrád megyei tanács végrehajtó bizottságához kellett felterjeszteni törvényességi ellenőrzés és jóváhagyás végett (SZMSZ1984, 36. §).¹¹⁰

4. A tanácsi bizottságok

A tanács feladatainak eredményesebb ellátása érdekében állandó vagy ideiglenes bizottságokat alakított, illetve alakíthatott. A bizottságok létrehozása és tagjainak megválasztása a tanács alakuló ülésének feladata volt,¹¹¹ azonban ezen alkalmon kívül, szükség szerint is dönthetett újabb bizottságok létrehozásáról, a

¹⁰⁷ SZILÁGYI: i. m. 175–182. p.

¹⁰⁸ Pl. 8/1972. sz. tanácsi határozat a tanácsrendeletek felülvizsgálatára és alkotására vonatkozó programtervezet elfogadásáról. Közlöny, 1972. október 30. (2–3. szám) 8–9. p., 37/1974. tanácsi határozat az 1975. évi tanácsrendelet-alkotási tervről. Közlöny, 1974. december 30. (4. szám) 7. p., 40/1975. sz. tanácsi határozat az 1976. évi tanácsrendelet-alkotási tervről. Közlöny, 1975. december 31. (4. szám) 4. p., 3/1985. sz. tanácsi határozat a tanácsrendelet-alkotás időszzerű feladatairól. Közlöny, 1985. február 28. (1. szám) 5–7. p., 36/1986. sz. tanácsi határozat a tanácsrendelet-tervezetek koncepcióiról. Közlöny, 1986. június 30. (5. szám) 7–8. p.

¹⁰⁹ 128/1976. sz. vb határozat a tanácskozási központok működésének irányelveiről. Közlöny, 1976. augusztus 31. (4. szám) 10–15. p., A tanácskozási központok összevonásáról. Közlöny, 1980. december 31. (7. szám) 3. p., 5/1980. sz. tanácsi rendelet a tanácskozási központokról. Közlöny, 1980. december 31. (7. szám) 4–9. p.

¹¹⁰ Szilágyi: i. m. 123–174. p.

¹¹¹ 10/1971. sz. tanácsrendelet bizottságok szervezéséről az 1971. évi I. tv. szerint. Közlöny, 1971. augusztus 31. (2–3. szám) 17. p., 34/1971. tanácsi határozat a tanácsi bizottságok újrávalásztásáról. Közlöny, 1972. március 15. (1. szám) 3–4. p.

meglévők megszüntetéséről, összevonásáról vagy átalakításáról. 1971-től kötelező volt az ügyrendi bizottság és a számvizsgáló bizottság létrehozása, ezen felül azonban a szervezeti és működési szabályzatok egyéb bizottságokról is rendelkezhetek. Szegeden az 1984. évi szabályzat szerint a két kötelező mellett városfejlesztési és műszaki bizottság, termelési és ellátási bizottság, művelődési és ifjúságpolitikai bizottság, egészségügyi és szociális bizottság, valamint jogi és igazgatási bizottság működött (SZMSZ1984, 65. §).

E szervek jellegüket tekintve javaslattevő, véleményező, előkészítő, ellenőrző és összehangoló feladatokat láttak el. Ennek keretében szervezték mind az ágazaton belüli, mind a több igazgatási ágazatot érintő tevékenységeket, közreműködtek a tanácsi tervek és feladatok kidolgozásában és megvalósításában, véleményezték a fontosabb előterjesztéseket, ellenőrizték az egyes szakigazgatási szervek, valamint a tanácsi vállalatok és szervek munkáját és fejlesztését, a nem tanácsi szervek tevékenységét, továbbá szervezték a lakosság közreműködését a tanácsi feladatok végrehajtásában (Tt1971, 56–59. §).¹¹²

A bizottság tagjaira a Hazafias Népfront városi bizottsága és bármely tanács-tag tehetett javaslatot, majd ezek alapján a tanács maga választotta meg őket és az elnöküket. Minden bizottság legalább három személyből állt; az elnöke és a tagjainak többsége csak tanácstag lehetett. Az egyéb tagokat a Szegeden működő társadalmi és állami szervek vagy szövetkezetek is jelölhették. A bizottságok kollegiális formában működtek, s az egyes kérdések megoldására vagy intézkedések ellenőrzésére albizottságokat is alakíthattak.

A bizottságok konkrét feladatait a szervezeti és működési szabályzatok tartalmazták. Ennek megfelelően – jellemző példaként – az 1984. évi SZMSZ alapján ismertetjük röviden a tényleges feladat és hatásköri megoldásokat.

Az *ügyrendi bizottság* vizsgálta a megválasztott tanácstagok megbízatásának törvényességét, a tagok összeférhetetlenségi ügyeit, közreműködött a szervezeti és működési szabályzatok kidolgozásában és figyelemmel kísérte az azokban foglaltak megvalósulását. Ellátta a titkos szavazással összefüggő teendőket, tárgyalásra előkészítette a fegyelmi ügyeket, véleményezte a tanácsot megillető hatáskörök átruházására irányuló javaslatot, együttműködött a Hazafias Népfront városi bizottsága közjogi munkabizottságával, figyelemmel kísérte a tisztviselőknek és a szakigazgatási szerveknek a tanácstagok munkáját segítő tevékenységét.

A *számvizsgáló bizottság* a város gazdasági adottságait és lehetőségeit vizsgálta; közreműködött a tanácsi gazdálkodás szervezésében, a pénzügyi tervek elkészítésében, véleményezte a középtávú és az éves tanácsi tervjavaslatokat, az éves költségvetési javaslatot, a zárszámadást és a fejlesztési tervet, továbbá a jelentősebb beruházási és ágazati programokat. Figyelemmel kísérte a tanácsi gazdálkodás alakulását, a bevételi tervek teljesülését, ellenőrizte a szakigazgató-

¹¹² 14/1979. sz. tanácsi határozat a tanácsi bizottságok munkájáról. Közlöny, 1979. június 30. (3. szám) 6–7. p.

si szervek és a tanácsi intézmények, vállalatok fiskális gazdálkodását; javaslatot tett vagy véleményt nyilvánított a tanácsi költségvetés terhére történő hitelfelvétellel kapcsolatban.

A városfejlesztési és műszaki bizottság elsődlegesen Szeged fejlesztési koncepcióinak és terveinek kidolgozásával, az ezzel összefüggő tanácsi és végrehajtó bizottsági előterjesztések és beruházási programok véleményezésével, továbbá a helyi közlekedés helyzetének vizsgálatával,¹¹³ a kapcsolódó szakigazgatási szervek és vállalatok tevékenységének ellenőrzésével, a lakásgazdálkodás¹¹⁴ és a beruházások, valamint a környezetvédelmi teendők figyelemmel kísérésével és a társadalmi munka szervezésével foglalkozott.

A termelési és ellátási bizottság a tanácsi termelő tevékenységgel, a szolgáltatások körébe tartozó feladatokkal, a nem mezőgazdasági szövetkezetek állami felügyeletével és a munkaerő-gazdálkodással érintkező bizottsági tennivalókat látta el.¹¹⁵ Ennek keretében figyelte a város lakosságának ipari, kommunális szolgáltatási és kereskedelmi ellátottságát, az idegenforgalom alakulását,¹¹⁶ az idevonatkozó ágazati feladatokat ellátó szakigazgatási szervek és vállalatok

¹¹³ 27/1982. sz. tanácsi határozat a tömegközlekedés helyzetéről. Közlöny, 1982. november 10. (5. szám) 11–12. p.

¹¹⁴ 1/1971. sz. tanácsrendelet egyes lakásügyi jogszabályok végrehajtásáról. Közlöny, 1971. augusztus 31. (2–3. szám) 3–16. p., 1/1974. sz. tanácsrendelet egyes lakásügyi jogszabályok végrehajtásáról. Közlöny, 1974. május 31. (2. szám) 3–8. p., 8/1974. sz. tanácsrendelet a lakásellátási formákra való jogosultságról. Közlöny, 1974. december 30. (4. szám) 6. p., 2/1975. sz. tanácsrendelet a házkezelői szolgáltatásokról. Közlöny, 1975. március 31. (1. szám) 4–6. p., 3/1975. sz. tanácsrendelet a lakóházak rendjéről. Közlöny, 1975. március 31. (1. szám) 7–11. p., 5/1976. sz. tanácsrendelet az egyes lakásügyi jogszabályok végrehajtásáról szóló 1/1974. sz. tanácsrendelet módosításáról. Közlöny, 1976. június 30. (3. szám) 3. p., 151/1980. sz. vb határozat a lakáselosztási, lakásgazdálkodási feladattervről. Közlöny, 1980. december 31. (7. szám) 15–20. p., 1/1981. sz. tanácsrendelet egyes lakásügyi jogszabályok végrehajtásáról és a lakásgazdálkodásról. Közlöny, 1981. június 30. (3. szám) 1–26. p., 5/1982. tanácsrendelet egyes lakásügyi jogszabályok végrehajtásáról és a lakásgazdálkodásról. Közlöny, 1982. november 15. (6. szám) 1–25. p., 195/1982. sz. vb határozat a lakásügyi feladatterv időarányos teljesítéséről. Közlöny, 1982. december 31. (7. szám) 15–16. p., 4/1983. sz. tanácsrendelet az egyes lakásügyi jogszabályok végrehajtásáról és a lakásgazdálkodásról (egységes szerkezetben az 5/1982. sz. tanácsrendelettel). Közlöny, 1984. január 31. (1. szám) 3–32. p., 2/1984. sz. tanácsrendelet az egyes lakásügyi jogszabályok végrehajtásáról és a lakásgazdálkodásról szóló 5/1982. sz. rendelet kiegészítéséről. Közlöny, 1984. december 31. (8. szám) 4–6. p., 170/1984. sz. vb határozat a fiatal házások és a többgyermekes családok hároméves kiemelt lakásprogramjáról. Közlöny, 1984. december 31. (8. szám) 13–17. p., 24/1986. sz. vb határozat a lakásgazdálkodási bizottság létrehozásáról. Közlöny, 1986. február 20. (2. szám) 34–35. p., 8/1986. sz. tanácsrendelet a lakóházak rendjéről szóló rendelet módosításáról. Közlöny, 1986. április 30. (3. szám) 19–21. p., 5/1986. sz. tanácsrendelet a lakásügyi jogszabályok végrehajtásáról, a lakás- és telekgazdálkodásról. Közlöny, 1986. május 31. (4. szám) 2–60. p. (A további jogszabályok megnevezésétől eltekintünk.)

¹¹⁵ 2/1984. sz. tanácsi határozat Szeged munkaerőhelyzetéről. Közlöny, 1984. április 30. (4. szám) 14–16. p., 50/1986. sz. vb határozat a város munkaerőhelyzetéről. Közlöny, 1986. április 30. (3. szám) 27. p.

¹¹⁶ 146/1979. sz. tanácsi határozat az Idegenforgalmi Hivatal munkájáról. Közlöny, 1979. október 31. (5. szám) 14–15. p.,

tevékenységét. Döntést előkészítő és véleményező feladatait ellátva közreműködött az ipari, kereskedelmi, szolgáltatási és idegenforgalmi ágazat fejlesztésében, a tanácsi határozatok végrehajtásában, javaslatokat dolgozhatott ki és elemzéseket készített a lakossági igények kielégítésének alakulását érintően, és működtette a társadalmi ellenőri hálózatot.

A *művelődési és ifjúságpolitikai bizottságban* a helyi oktatási, közművelődési és sporttevékenységgel, valamint az ifjúságvédelemmel összefüggő feladatokat végezték. Vizsgálta a közművelődési viszonyokra és az ifjúság helyzetére ható tényezőket, javaslatokat dolgozott ki a szocialista nevelés célkitűzéseinek megvalósítására,¹¹⁷ együttműködött a tudomány és a művelődésügy terén a városban működő nem tanácsi intézményekkel,¹¹⁸ ellenőrizte az érintett szakigazgatási és tanácsi szerveket, figyelemmel kísérte a sportszervek munkáját, továbbá rendszeres kapcsolatot tartott a KISZ városi bizottságával, segítette a tanács és a KISZ együttműködési megállapodásába foglalt célkitűzések megvalósítását.¹¹⁹

Az *egészségügyi és szociálpolitikai bizottság* látta el az egészségüggyel és a szociálpolitikával összefüggő irányelvek érvényesülését elősegítő bizottsági teendőket; vizsgálta ezen ágazat intézményeinek működését, korszerűsítési lehetőségeit, a betegellátás színvonalát, ellenőrizte az érintett szakigazgatási és szociális intézmények működését, a szociális segélyek odaítélését, együttműködött a nem tanácsi egészségügyi szervekkel, tudományos intézményekkel, továbbá különböző határozatvéleményező és előkészítő feladatokat teljesített.

A *jogi és igazgatási bizottság* figyelemmel kísérte és véleményezte a tanácsrendeletek megalkotásának (módosításának) folyamatát és azok hatályosulá-

¹¹⁷ 28/1978. sz. tanácsi határozat a munkásművelődés helyzetéről és feladatairól. Közlöny, 1978. október 31. (4–5. szám) 8–10. p., Szeged Megyei Városi Tanács VI. ötéves terve ifjúságpolitikai célkitűzései. Közlöny, 1982. november 10. (5. szám) 22–28. p., 34/1986. vb határozat a fiatalok és többgyermekes családok támogatásáról. Közlöny, 1986. április 30. (3. szám) 24. p., 131/1986. vb határozat a gyermek- és ifjúságvédelem helyzetéről. Közlöny, 1986. október 31. (6–7. szám) 28–30. p., 3/1987. sz. tanácsi határozat a VII. ötéves ifjúságpolitikai intézkedési tervről. Közlöny, 1987. február 28. (1–2. szám) 12–20. p., 52/1988. sz. vb határozat a gyermek és ifjúságvédelem helyzetéről. Közlöny, 1988. április 30. (3–4. szám) 11–13. p., 57/1988. sz. vb határozat a pályakezdő fiatalok elhelyezkedési lehetőségeiről. Közlöny, 1988. április 30. (3–4. szám) 13–14. p.

¹¹⁸ 4/1979. sz. tanácsi határozat a tanács mecénási szerepéről a város alkotóművészetében. Közlöny, 1979. április 15. (1–2. szám) 17–18. p., 23/1979. sz. tanácsi határozat az értelmiség várospolitikai tevékenységéről. Közlöny, 1979. október 31. (5. szám) 5–6. p., 1/1986. sz. tanácsi határozat a művészeti életről Szegeden. Közlöny, 1986. február 20. (2. szám) 13–16. p., 42/1986. sz. tanácsi határozat a felsőoktatási és tudományos kutatóintézmények szerepéről a város életében. Közlöny, 1986. október 31. (6–7. szám) 23–24. p.

¹¹⁹ Pl. 15/1979. sz. tanácsi határozat a KISZ városi bizottságával kötött együttműködési megállapodás módosításáról. Közlöny, 1979. június 30. (3. szám) 7–8. p., 17–25. p., 183/1987. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság és a KISZ Szeged városi bizottsága közötti együttműködési megállapodásról. Közlöny, 1987. december 31. (11–12. szám) 20–26. p.

sát,¹²⁰ tájékozódott a városi szakigazgatási szervek és a tanácsi vállalatok hatósági tevékenységéről, elősegítette a hozott határozatok végrehajtását, részt vett a közérdekű panaszok és bejelentések ellenőrzésében, közreműködött az államigazgatási jogalkalmazás és ügyintézés korszerűsítésére vonatkozó célkitűzések megtervezésében és realizálásában,¹²¹ valamint a lakosság körében a tanácsi szervek által végzett jogpropaganda munkájában, továbbá részt vett az állampolgároknak a „szocialista törvényességre” történő nevelésében. Vizsgálta a tanácsi szervek ügyfélszolgálati tevékenységét, figyelemmel kísérte a tanácsi szervek és a szakszervezeti jogsegélyszolgálatok közötti kooperációt,¹²² és együttműködött a Hazafias Népfront városi bizottságának közjogi munkabizottságával is¹²³ (SZMSZ1984, 70. § 1–7. pont).

Az egyes bizottságok működésük részletes szabályait maguk állapították meg. Egyebekben éves munkaterv szerint tevékenykedtek, amely tartalmazta az ülések várható időpontját és tárgykörét is. Az összehívásukról az elnökük gondoskodott. A határozatképességhez a tagok több mint felének jelenléte volt szükséges, az állásfoglalás elfogadásához pedig a jelenlévő többség támogatását igényelte a szabályzat. Az ülésekről jegyzőkönyvet kellett készíteni, amelynek másodpéldányát a szervezési és jogi osztály őrizte. Ha a bizottság tevékenysége során jogszabálysértést vagy helytelen gyakorlatot észlelt, az illetékes szakigazgatási szervnek vagy tanácsi hivatalnak javaslatot tett annak megszüntetésére. Ha a javaslat tekintetében vita merült fel, az ügyet a tanács vagy a végrehajtó bizottság elé kellett terjeszteni. Tevékenységéről minden bizottság ciklusonként beszámolt a tanácsnak.

¹²⁰ 38/1982. sz. tanácsi határozat a jogi és igazgatási bizottság megalakításáról. Közlöny, 1982. december 31. (7. szám) 6. p., 19/1987. sz. tanácsi határozat a hatályos tanácsrendeletek gyűjteményéről. Közlöny, 1987. június 30. (5–6. szám) 12–13. p.

¹²¹ 30/1978. sz. tanácsi határozat Szeged megyei város első fokú tanácsi szervezetének korszerűsítéséről. Közlöny, 1978. október 31. (4–5. szám) 12–13. p., vö 148/1978. sz. vb határozat a tanácsi szervezet korszerűsítéséről. Közlöny, 1978. december 31. (6. szám) 10–12. p., 3/1980. sz. tanácsi határozat a tanácsi szervezet korszerűsítésének tapasztalatairól. Közlöny, 1980. január 6. (1. szám) 5–6. p., 26/1980. sz. vb határozat a tanácsi munka korszerűsítési feladatairól szóló intézkedési tervről. Közlöny, 1980. április 30. (1–2. szám) 11–12. p., 21–27. p., 2/1987. sz. tanácsrendelet a 30 napos ügyintézési határidőnél rövidebb idő alatt intézendő ügyek meghatározásáról. Közlöny, 1987. június 30. (5–6. szám) 3–9. p.

¹²² 112/1980. vb határozat a szakszervezeti jogsegélyszolgálatok és a tanácsi szervek együttműködéséről. Közlöny, 1980. augusztus 31. (4. szám) 18. p., 132/1988. vb határozat a végrehajtó bizottság és a Szeged városi szakszervezeti bizottság közötti együttműködési megállapodásról. Közlöny, 1988. november 1. (9–10. szám) 6–10. p.

¹²³ 7/1972. sz. tanácsi határozat együttműködési megállapodásról a Hazafias Népfront Szeged városi bizottsága és Szeged Megyei Város Tanácsa között. Közlöny, 1972. október 30. (2–3. szám) 6–8. p., 18/1978. sz. tanácsi határozat a tanács és a Hazafias Népfront kapcsolatáról a várospolitikában. Közlöny, 1978. június 30. (3. szám) 6–7. p., 21–29. p., 16/1981. sz. tanácsi határozat a tanács és a Hazafias Népfront városi bizottságának kapcsolatáról a várospolitikában, az együttműködési megállapodások értékeléséről. Közlöny, 1981. november 10. (5. szám) 6–7. p., 14/1987. sz. tanácsi határozat a tanács és a Népfront együttműködéséről. Közlöny, 1987. június 30. (5–6. szám) 12. p.

Az esetleges albizottságok megalakítását az arra jogosult bizottság maga végezte, s az állapította meg feladatkörét is. Az albizottság eredményeiről évente számolt be az öt életre hívó szervnek (SZMSZ1984, 72–74. §).

A szegedi tanács a városkörnyéki községi tanácsokkal a tervszerű és hatékony együttműködés érdekében, az összehangolt fejlesztések megvalósítása és a lakosság ellátása javításának előmozdítása végett 1984-ben *városkörnyéki bizottságot* hozott létre az egykori *járási intézmények helyett*. E bizottság az egyenjogúság, a mellérendeltség és az önállóság elvei alapján működött. A néhány évig tartó fennállásának eredményeit a hagyományos ülésезésen kívül különböző helyszíneken tartott összejövetelek is színesítették, amelyek az egyes települések adottságainak empirikus megismerését szolgálták. Az elnöki tisztséget benne Szeged tanácselnöke látta el (Papp Gyula és Csonka István). Az önkormányzati rendszerre való áttéréssel, 1990-ben szűnt meg.¹²⁴

5. A végrehajtó bizottság és tisztségviselői

A szegedi tanács végrehajtó bizottsága – mint generális végrehajtó és rendelkező szerv – feladatkörébe a jogszabályok végrehajtása, az országos és helyi érdekek, valamint az ágazati feladatok egybehangolt érvényesítése, a tanács üléseinek előkészítése és a rendelkezései végrehajtásának szervezése, a szakigazgatási szervek irányítása, a tanácsi vállalatok felügyelete, a tanácsi intézmények irányítása és a nem tanácsi szervekkel való együttműködés tartozott.¹²⁵ E bizottság kettős függésben állt: részint az öt megválasztó tanács, részint a felettes végrehajtó bizottság (a megyei jogú városi korszakban a NET) alárendeltségben működött. Tagjai a végrehajtó bizottság elnöke, akit 1971-től tanácselnöknek neveztek, ennek helyettesei (tanácselnök-helyettesek) és a tanács által saját tagjai közül megválasztott személyek, valamint a bizottság titkára volt. A tagválasztás a Hazafias Népfront illetékes szervének javaslatára történt (Tt1950, 17. §, Tt1954, 31. §, Tt1971, 41. §). Szegeden a tanács végrehajtó bizottságát – ciklusonként eltérő számban – 11–15 tag alkotta.

Fontosabb hatáskörébe tartozott a tanács üléseinek előkészítése, a tanács rendeletei és határozatai végrehajtásának ellenőrzése és szervezése, valamint a tanács tagjai és bizottságai munkájának elősegítése.¹²⁶ Különös hatáskörében összehangolta és ellenőrizte a szakigazgatási szervezetének tevékenységét, gondoskodott a szakszerű és gyors ügyintézésről, és felelős volt e tevékenységek törvényességéért; beszámoltatta a szakigazgatási szervek vezetőit, megsemmisíthette vagy megváltoztathatta a szakigazgatási szervek jogszabályt vagy lakossági érdeket sértő rendelkezését, végül döntött az e szerveket érintő kineve-

¹²⁴ SZILÁGYI: i. m. 270. p.

¹²⁵ Átfogó irodalomként lásd Sári János: A tanács végrehajtó bizottsága és tisztségviselői. Budapest, 1979.

¹²⁶ 4/1981. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság munkamódszeréről. Közlöny, 1981. február 28. (1. szám) 7–8. p., 12–18. p.

zési ügyekben. Ezen túlmenően kinevezte a tanácsi vállalatok és intézmények vezetőit is.¹²⁷ Előterjesztést tehetett a felettes végrehajtó bizottsághoz (a Csongrád megyei vb) és a felsőbb fokú szakigazgatási szervekhez, a miniszterekhez, a minisztertanácshoz és az országos hatáskörű szervek vezetőihez. Egyes hatásköröket szerveire is átruházhatta; nem tartoztak e körbe a tanács által delegált hatáskörök, a hatósági jogkörök, a kinevezési jogok és az alapvető ellenőrzési és szervezési hatáskörök (Tt1971, 41–43. §).¹²⁸

A szegedi végrehajtó bizottság felettes szerve a Csongrád megyei tanács végrehajtó bizottsága,¹²⁹ a második tanácstörvény hatálya idején az Elnöki Tanács volt. Megbízata az őt választó tanács megbízatásának időtartamával esett egybe, azzal, hogy addig folytatta működését, ameddig az új végrehajtó bizottságot a következő tanács az első ülésén meg nem választotta.

A végrehajtó bizottság munkaterv (esetleg több évre szóló intézkedési terv¹³⁰) szerinti ütemezésben, de legalább havonta tartotta üléseit.¹³¹ A titkár készítette éves munkaterv tartalmazta az ülések időpontját, a napirendek tervezetét és az ezzel összefüggő határidőket, a teljesítendő szervezési feladatokat, az éves ellenőrzési tervet,¹³² valamint az esetenként meghatározott akcióprogramokat. Az üléseket a bizottság elnöke (1971-től a tanácselnök) hívta egybe, azonban más okból: a tanács, a megyei tanács végrehajtó bizottsága és a minisztertanács határozata, továbbá a tagjainak egyharmada indítványára is össze kel-

¹²⁷ A Szervezeti és működési szabályzatok szerint tanácsi vállalatnak és intézménynek minősültek különösen a következő gazdasági egységek: az Ecset- és Seprűgyár, a Férfi és Női Divatszabó Vállalat, a Fodrász Vállalat, a Fonalfeldolgozó Vállalat, a Patyolat Vállalat, a Hangszergyár, az Ingatlankezelő Vállalat, a Közlekedési Vállalat, a Magas- és Mélyépítőipari Vállalat, a Városgazdálkodási Vállalat és a Fürdők Vállalat, továbbá a Beruházási Vállalat, a Sütőipari Vállalat és az Élelmiszerkereskedelmi Vállalat.

¹²⁸ Lásd részletesen: az 1/1984. sz. tanácsi rendelet 4., 5. számú mellékletét. Passim.

¹²⁹ 137/1987. Csongrád megyei tanács végrehajtó bizottságának határozata Szeged Megyei Városi Tanács végrehajtó bizottsága munkájának értékeléséről. Közlöny, 1987. december 31. (11–12. szám) 6–8. p.

¹³⁰ Pl. 54/1977. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság 1977–1980 évekre szóló intézkedési tervéről. Közlöny, 1977. április 30. (2. szám) 8–9. p., 148/1977. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság középtávú intézkedési tervének végrehajtásáról. Közlöny, 1977. augusztus 31. (4. szám) 3. p., 56/1979. sz. vb határozat az 1977–1980. évre szóló intézkedési terv végrehajtásáról. Közlöny, 1979. június 30. (3. szám) 11. p.

¹³¹ Pl. A végrehajtó bizottság üléseinek tervezett időpontja és napirendje. Közlöny, 1988. február 29. (1–2. szám) 15–19. p.

¹³² 38/1980. sz. vb határozat az 1980. évi ellenőrzési tervről. Közlöny, 1980. április 30. (1–2. szám) 13–14. p., Szeged megyei városi tanács végrehajtó bizottságának 1982. évi ellenőrzési terve. Közlöny, 1982. április 30. (2. szám) 18–25. p., 29/1983. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság ellenőrzési tervéről. Közlöny, 1983. április 30. (2. szám) 16. p., Jelentés Szeged megyei városi tanács végrehajtó bizottsága 1984. évi ellenőrzési tervéről. Közlöny, 1984. április 30. (4. szám) 20–25. p., 53/1986. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság 1986. évi ellenőrzési tervéről. Közlöny, 1986. április 30. (3. szám) 29–33. p.

lett hívni. Az említett szervek, valamint a Hazafias Népfront városi bizottsága a napirend tervezetének kiegészítését is kérhette.¹³³

A bizottság ülései nem voltak nyilvánosak. Azokra meg kellett hívni a tagjait, a párt megyei és városi bizottságát, a megyei tanács végrehajtó bizottságát, a városi ügyészség és a rendőrkapitányság vezetőjét, a városi népi ellenőrzési bizottság elnökét, a Hazafias Népfront városi bizottságának elnökét, végül a környező községi tanácsok elnökeit (vb elnökeit) az őket is érintő kérdések megtárgyalásához. A feladatkörüket érintő ügyekben a tanácsi bizottságok elnökei, a szakigazgatási szervek, a nem tanácsi szervek és a megyei szakigazgatási szervek vezetői is jogosultak voltak meghívás alapján megjelenni. Tanácskozási joggal vehettek részt továbbá az országgyűlési képviselők, a NET és a minisztertanács tagjai s küldöttei is, valamint mindazok, akiket az elnök e joggal meghívott (SZMSZ1984, 48–54. §).

A végrehajtó bizottság ülését az elnök (vb elnök, tanácselnök), akadályoztatása esetén a helyettese vezette. Az ülés kezdetén általában az elnöki beszámolót kellett megtárgyalni, amely tartalmazta a két ülés között hozott elnöki döntéseket és azok indokát, a végrehajtott feladatokról szóló beszámolót és azok teljesítésének módját, mulasztás esetén ennek okát és felelősét, valamint a javasolt további intézkedéseket, továbbá az egyéb fontosabb intézkedéseket, tényközléseket és közéleti eseményeket. Az ülésezés módjára a tanácsi ülésekre megállapított szabályokat kellett *mutatis mutandis* alkalmazni. A határozatképességhez a tagok többségének jelenléte volt szükséges. A döntéshozatal a jelenlévők szótöbbségével történt. Szavazategyenlőség esetén az elnök voksa volt irányadó. A döntéseit határozati formában tételezte, az ülésekről pedig jegyzőkönyv készült, amelyet a felettes szervhez (a Csongrád megyei végrehajtó bizottsághoz) és 1971 után a Minisztertanács Tanácsi Hivatalához kellett felterjeszteni (SZMSZ1984, 55–57. §).

A végrehajtó bizottságot a *vb elnök*, 1971-től a *tanácselnök* vezette, egyszerűen ő volt az egész tanácsi szervezet elsőszámú tisztségviselője. Az elnök (tanácselnök) gondoskodott a végrehajtó bizottság titkára útján a tanács üléseinek előkészítéséről, vezette azokat, szervezte a határozatok és a rendeletek megvalósítását,¹³⁴ és harmadik személyekkel szemben képviselte a tanácsot.

¹³³ PAPÓS MIHÁLY: *Szeged Városi Tanács VB ülési jegyzőkönyveinek témakatalógusa 1950–1970*. A Csongrád Megyei Levéltár Kiadványai. Segédletek XI. Sorozatszerk.: Blazovich László. Szeged, 2000., PAPÓS MIHÁLY: *Szeged Városi Tanács VB ülési jegyzőkönyveinek témakatalógusa 1971–1990*. A Csongrád Megyei Levéltár Kiadványai. Segédletek VIII. Sorozatszerk.: Blazovich László. Szeged, 1996.

¹³⁴ Pl. 124/1971. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság határozatainak végrehajtásáról. Közlöny, 1972. március 15. (1. szám) 7–8. p., 240/1974. sz. vb határozat a végrehajtó bizottsági határozatok végrehajtásáról. Közlöny, 1974. december 30. (4. szám) 18. p., 21/1977. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság határozatainak végrehajtásáról. Közlöny, 1977. február 28. (1. szám) 7–8. p., 2/1979. sz. tanácsi határozat a vb 1978. évi munkájáról. Közlöny, 1979. április 15. (1–2. szám) 14. p., 9/1980. sz. tanácsi határozat a végrehajtó bizottság 1979. évi munkájáról. Közlöny, 1980. április 30. (1–2. szám) 6–7. p., 22/1980. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság határozatainak

Összehangolta és segítette a tanácsi bizottságok működését, ellenőrizte a bizottságok javaslatainak intézését és tájékoztatta azokat a fontosabb tanácsi feladatokról; gondoskodott a tanácstagok megfelelő tájékoztatásáról, figyelemmel kísérte a tanácstagok közérdekű javaslatainak és interpellációinak intézését, informálással segítette őket a beszámolóik elkészítésében. A végrehajtó bizottsággal összefüggésben ellenőrizte az ülések előkészítését, egybehívta és vezette azokat; ellenőrizte és biztosította a határozatok végrehajtását és erről beszámolt mind a bizottságnak, mind a tanácsnak, s az utóbbinak tájékoztatást adott a végrehajtó bizottság éves tevékenységéről is.¹³⁵ Feladata volt a tanácsi tisztségviselők munkájának koordinálása, az egységes szervezeti vezetés biztosítása, az időszerű feladatok meghatározása; ennek keretében utasításokat adhatott a tisztviselők részére és jelentéseket kérhetett tőlük. Felügyeletet gyakorolt a szakigazgatási szervek felett;¹³⁶ beszámoltatta vezetőiket, utasíthatta őket, irányította a szervek együttműködését és az ottani személyzeti tevékenységet; biztosította a – közelebbről nehezen meghatározható jelentésű – „munkahelyi demokrácia” érvényesülését,¹³⁷ és évenként összaparázusi értekezletet tartott az elvégzett munka szakmai és politikai értékeléséről.¹³⁸ Feladatát képezte továbbá a város-

végrehajtásáról. Közlöny, 1980. április 30. (1–2. szám) 11. p., 2/1981. sz. tanácsi határozat a végrehajtó bizottság 1980. évi munkájáról. Közlöny, 1981. február 28. (1. szám) 3–4. p., 188/1981. sz. vb határozat Szeged megyei városi tanács végrehajtó bizottságának munkájáról. Közlöny, 1982. február 28. (1. szám) 9–15. p., 4/1982. sz. vb határozat a testületi jelentések, a határozatok végrehajtásáról és a végrehajtásról szóló beszámolás követelményeiről. Közlöny, 1982. február 28. (1. szám) 17–25. p.

¹³⁵ Pl. 2/1975. sz. tanácsi határozat a végrehajtó bizottság 1974. évi munkájáról. Közlöny, 1975. március 31. (1. szám) 12. p., 5/1978. sz. tanácsi határozat a vb 1977. évi munkájáról. Közlöny, 1978. április 30. (1–2. szám) 7–8. p., 11/1978. sz. tanácsi határozat a vb határozatai végrehajtásának ellenőrzéséről. Közlöny, 1978. április 30. (1–2. szám) 13. p., 6/1982. sz. tanácsi határozat a végrehajtó bizottság 1981. évi munkájáról. Közlöny, 1982. április 30. (2. szám) 5–6. p., 74/1982. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság 1980. és 1981. évi határozatainak végrehajtásáról. Közlöny, 1982. június 30. (3. szám) 9–10. p., 27/1983. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság 1982. évi határozatainak végrehajtásáról. Közlöny, 1983. április 30. (2. szám) 15. p.

¹³⁶ 158/1974. sz. vb határozat a felügyeleti vizsgálatok rendjéről. Közlöny, 1974. augusztus 31. (3. szám) 17–19. p., 77/1979. sz. vb határozat az ellenőrzési szabályzat jóváhagyásáról. Közlöny, 1979. szeptember 15. (4. szám) 4. p., 14–24. p.

¹³⁷ 114/1977. sz. vb határozat a munkahelyi demokrácia érvényesüléséről a tanácsi szervezetben. Közlöny, 1977. június 30. (3. szám) 18–19. p.

¹³⁸ 260/1972. sz. vb határozat a tanács apparátusának káderhelyzetéről. Közlöny, 1972. december 31. (4. szám) 19–20. p., 92/1974. sz. vb határozat a tanácsi apparátus káderhelyzetéről, a személyzeti munkáról. Közlöny, 1974. augusztus 31. (3. szám) 12–13. p., 72/1975. sz. vb határozat a szocialista munkaverseny szervezéséről és irányításáról. Közlöny, 1975. július 1. (2. szám), 11–12. p., 101/1975. sz. vb határozat a jogalkalmazás jogpolitikai irányelveinek hatályosulásáról, a tanácsi munkában. Közlöny, 1975. július 1. (2. szám) 14–15. p., 158/1976. sz. vb határozat a tanácsi apparátus káderhelyzetéről. Közlöny, 1976. október 31. (5. szám) 11–13. p., 201/1976. vb határozat a jogalkalmazás jogpolitikai irányelveinek hatályosulásáról. Közlöny, 1976. december 31. (6. szám) 12. p., 62/1978. sz. tanácsi határozat a hatósági munkáról. Közlöny, 1978. június 30. (3. szám) 11–14. p., 135/1978. sz. vb határozat a tanácsi apparátus káderhelyzetéről. Közlöny, 1978. október 31. (4–5. szám) 23–24. p., 147/1980. sz. vb határozat a tanácsi apparátus káder-

környéki községi tanácsokkal, valamint a nem tanácsi szervekkel történő együttműködés megvalósítása is (SZMSZ1984, 59. §).

A vb elnököt (tanácselnököt) a Hazafias Népfront helyi bizottsága vagy bármely tanács tag javaslatára *pro forma* a tanács választotta.¹³⁹ A visszahívását ugyancsak a népfrent bizottsága, továbbá a megyei tanács végrehajtó bizottsága és a helyi tanács tagjai is kezdeményezhették. Erről a tanács tagok többségének szavazatával maga a tanács döntött. Ily esemény egyszer fordult elő Szegeden: 1988-ban, amikor az egész végrehajtó bizottságot visszahívták.¹⁴⁰

A Szegedi Városi Tanács történetében az első vb elnök Dénes Leó (fatechnikus, 1950–1956) volt, őt követte Tombácz Imre (szabósegéd, 1956–1957), Ladányi Benedek (szabósegéd, mb. 1957–1958), Biczó György (technikus, 1958–1974), Papp Gyula (tanár, 1974–1989), Csonka István (gépészmunkás, 1989–1990) és Müller Józsefné (középiskolai tanár, mb. 1990).¹⁴¹

A vb elnökhelyettesek (tanácselnök-helyettesek) száma kettő volt, akiket a tanács jelölt ki. Főbb feladatukat az elnök (tanácselnök) tevékenysége ellátásában való segítése képezte; ennek megfelelően közreműködtek a tanácsi szervek irányításában, vezették annak a tanácsi bizottságnak a működését, amely elnökének megválasztották őket; a szakigazgatási tevékenység felügyeletével kapcsolatos teendőiket pedig ágazati megosztás szerint végezték. Ugyanakkor saját feladatköröknek is eleget tettek: egyikük eljárt a tervgazdasági, pénz- és munkaerő-gazdálkodási,¹⁴² városfejlesztési és kommunális ellátási, helyi közlekedési,¹⁴³ környezetvédelmi,¹⁴⁴ termelési és szolgáltatási, a másik pedig az oktatási, közművelődési egészségügyi, sport- és intézményfenntartással összefüggő

helyzetéről és a személyzeti munkáról. Közlöny, 1980. december 31. (7. szám) 13–15. p., 66/1982. sz. vb határozat a tanácsi apparátus káderhelyzetéről, a személyzeti munkáról. Közlöny, 1982. június 30. (3. szám) 7–8. p., 82/1988. vb határozat a jogalkalmazás jogpolitikai elveinek érvényesüléséről a hatósági munkában. Közlöny, 1988. szeptember 1. (7–8. szám) 4. p.

¹³⁹ 182/1987. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság és a Hazafias Népfront városi bizottsága közötti együttműködési megállapodásról. Közlöny, 1987. december 31. (11–12. szám) 12–19. p.

¹⁴⁰ 55/1988. sz. tanácsi határozat a végrehajtó bizottság visszahívásáról. Közlöny, 1988. december 31. (11–12. szám) 15. p.

¹⁴¹ BLAZOVICH LÁSZLÓ: *Csongrád megye tanácsainak tisztségviselői*. in: Tanulmányok Csongrád megye történetéből. XXXVI. Szeged, 2007. 34. p., SZILÁGYI: i. m. 51. p. Fontos megjegyeznünk, hogy a zárójelekben e személyek eredeti foglalkozását jelöltük meg! Róluk és számos más, általunk is megnevezett személyről életrajz olvasható: ANTALFFY GYÖRGY (főszerk.): *A munkásmozgalom Csongrád megyei harcainak életrajzi lexikona*. Szeged, 1987.

¹⁴² Pl. 21/1985. sz. vb határozat az 1984. évi pénzügyi, gazdasági ellenőrzések tapasztalatairól. Közlöny, 1985. február 28. (1. szám) 17. p.

¹⁴³ Pl. 7/1977. sz. vb határozat a trolibusz-közlekedés bevezetésének vizsgálatáról. Közlöny, 1977. február 28. (1. szám) 5–6. p., 18/1979. sz. vb határozat a trolibuszközlekedés bevezetésének gazdasági vizsgálatáról. Közlöny, 1979. április 15. (1–2. szám) 22–23. p., 8/1983. sz. vb határozat a trolibuszközlekedés továbbfejlesztéséről. Közlöny, 1983. február 28. (1. szám) 11–12. p., 27/1986. sz. vb határozat a tömegközlekedés helyzetéről Szegeden. Közlöny, 1986. február 20. (2. szám) 36–37. p.

¹⁴⁴ 183/1982. sz. vb határozat a környezetvédelmi feladatokról. Közlöny, 1982. december 31. (7. szám) 13–14. p.

ügyekben. E feladatok személyek közötti konkrét megosztását a tanács rendelte el. A tanácselnök helyettesek legalább havonként ügyfélfogadást tartottak¹⁴⁵ (SZMSZ1984, 60–62. §).

Szegeden a vb elnök- és tanácselnök-helyettesek a következő személyek voltak: Hegedűs Jenő (nincs adat, 1950), Nagy István (hagymakertész, 1950–1954), Tombácz Imre (szabósegéd, 1950–1956), Vincze Antal (gyári munkás, 1954–1958), Perbíró József (egyetemi docens, 1956–1957), Biczó György (technikus, 1956–1957), Ladányi Benedek (szabósegéd, 1957–1961), Tari János (tanár, 1958–1963), Árvai József (mérnök, 1962–1968), Papp Gyula (tanár, 1963–1974), Halász Árpád (vasesztergályos, 1968–1970), Takács János (építésmérnök, 1971–1973), Prágai Tibor (közgazdász, 1973–1985), Bányainé Birkás Mária (tanár, 1975–1983), Müller Józsefné (középiskolai tanár, 1983–1990), Csonka István (gépészmérnök, 1985–1989), Gyimesi József (könyvelő, társadalmi tiszteletdíjas, 1990) és Takács Máté (építésmérnök, társadalmi tiszteletdíjas, 1990).¹⁴⁶

A tanács, a végrehajtó bizottság és a vb elnök (tanácselnök) munkáját a *végrehajtó bizottság titkára* is segítette. Jelentős volt az üléseket előkészítő és a határozatok kihirdetésével összefüggő adminisztrációs tevékenysége, valamint a szakigazgatási szervek és a tanácsai hivatalok hatósági ügyintézésének törvényességi felügyelete.¹⁴⁷ Együttműködött különösen az ügyrendi, valamint a jogi és igazgatási bizottsággal, valamint kapcsolatot tartott számos tanácsai és nem tanácsai szervvel (pl. ügyészség, bíróság, rendőrség, népi ellenőrzési bizottság). Részt vett a megyei városi hivatal irányításában is (SZMSZ1984, 63–64. §). Ha jogszabálysértést észlelt a tanács vagy szervei rendelkezéseinél, köteles volt ez irányú véleményét jelezni. Jogkörébe tartozott egyes szabálysértési ügyekben a

¹⁴⁵ Pl. 5/1982. sz. vb határozat az ügyfélfogadás szabályairól (egységes szerkezetben a 129/1976. sz. vb határozattal). Közlöny, 1982. február 28. (1. szám) 25–26. p., 166/1983. sz. vb határozat az ügyfélfogadás rendjéről. Közlöny, 1983. december 31. (6. szám) 13–15. p., 62/1986. sz. vb határozat az ügyfélfogadási rendről. Közlöny, 1986. június 30. (5. szám) 8–10. p., 7/1987. sz. vb határozat a tanácsai szervek ügyfélfogadásáról. Közlöny, 1987. február 28. (1–2. szám) 21–24. p.

¹⁴⁶ BLAZOVICH: *Csongrád megye...* i. m. 34. p., SZILÁGYI: i. m. 51–52. p., 241–242. p. Fontos megjegyeznünk, hogy a zárójelekben e személyek eredeti foglalkozását jelöltük meg!

¹⁴⁷ 146/1980. sz. vb határozat a hatóságfelügyeleti tevékenységről. Közlöny, 1980. december 31. (7. szám) 12–13. p. 164/1980. sz. vb határozat a tanácsai ügyiratkezelés értékeléséről. Közlöny, 1980. december 31. (7. szám) 21. p., 88/1981. sz. vb határozat a tanácsai felügyeleti ellenőrzésekről. Közlöny, 1981. augusztus 31. (4. szám) 4. p., 11–19. p., 168/1982. sz. a központi ügyiratkezelő létrehozásáról a városi tanácsai szervezetenél. Közlöny, 1982. december 31. (7. szám) 12–13. p., 65/1984. sz. Csongrád megyei tanács végrehajtó bizottságának határozata. Szabályzat a tanácsai szervek felügyeleti vizsgálatának rendjéről. Közlöny, 1984. június 30. (5. szám) 4–13. p., 46/1985. sz. vb határozat a felülvizsgálati kérelmek intézésének tapasztalatairól. Közlöny, 1985. április 30. (2. szám) 14–15. p.

másodfokú hatósági teendők és a felügyeleti intézkedés ellátása,¹⁴⁸ valamint a szabálysértési pénzbírság méltányosságából történő elengedése.¹⁴⁹

A vb titkári teendőket először Mison Gusztáv látta el (gyári munkás, 1950–1954), majd Szilágyi András (géplakatos, 1954–1956), Nagy Miklós (tisztviselő, 1956–1958), Dáni Sándor (vasesztergályos, 1958–1961), Csikós Ferenc (MÁV-alkalmazott, 1962–1987), Szentandrási Lajosné (jogász, 1988–1989) és Tóth László (jogász, 1989–1990).¹⁵⁰

A második tanács törvény időszakában Szeged városi kerületeiben is működtek tanácsok és végrehajtó bizottságok. Az első kerületi vb elnökei Mison Gusztáv (gyári munkás, 1954–1967), Varga János (esztergályos, 1967–1970) és Korek Józsefné (munkás, 1970–1971) voltak. A második kerületben az elnöki teendőket Csúri Mihály (építőmunkás, 1954–1958), Lacsán Mihály (cipészseged, 1958–1967) és Pántya József (gépésztechnikus, 1967–1971) látták el. A harmadik kerület első vb elnöki tisztét idősebb Komócsin Mihály (cserepezőseged, 1954–1957) töltötte be, majd őt Vereska András (gyári munkás, 1957–1958) és Vincze Antal (gyári munkás, 1958–1971) követte.¹⁵¹ A kerületi tanácsok hatáskörét 1971-től a kerületi hivatalok vették át, amelyek a városi végrehajtó bizottság alá rendelt önálló hatáskörű, egyszemélyi vezetésű, elsőfokú államigazgatási szervként működtek 1979-ig.¹⁵²

6. A végrehajtó bizottság szakigazgatási szervei és a megyei városi hivatal

A tanácsi hatáskörbe tartozó szakigazgatási feladatokat a végrehajtó bizottság szakigazgatási szervei és a tanácsi hivatalok látták el. Az 1984. évi szervezeti és működési szabályzat a következő szakigazgatási szerveket határozta meg: egészségügyi osztály,¹⁵³ építési és közlekedési osztály,¹⁵⁴ igazgatási osztály,¹⁵⁵

¹⁴⁸ Pl. 185/1977. sz. vb határozat a felülvizsgálati kérelmek intézésének tapasztalatairól. Közlöny, 1977. október 31. (5. szám) 15–20. p., 214/1977. sz. vb határozat a tanácsi szabálysértési hatóságok munkájáról. Közlöny, 1977. december 31. (6. szám) 18–19. p., 182/1986. sz. vb határozat a szabálysértési eljárások törvényességéről. Közlöny, 1986. október 31. (6–7. szám) 41. p.

¹⁴⁹ Lásd a szabálysértésekről szóló 1968. évi I. tv. 29., 30., 37., 70., 75. §-át!, 124/1982. sz. vb határozat a szabálysértési munka értékeléséről. Közlöny, 1982. augusztus 31. (4. szám) 12–13. p., 18–21. p.

¹⁵⁰ BLAZOVICH: *Csongrád megye...* i. m. 34. p., SZILÁGYI: i. m. 52. p. Fontos megjegyeznünk, hogy a zárójelekben e személyek eredeti foglalkozását jelöltük meg!

¹⁵¹ BLAZOVICH: *Csongrád megye...* i. m. 39–40. p., Szilágyi: i. m. 52–53. p. Fontos megjegyeznünk, hogy a zárójelekben e személyek eredeti foglalkozását jelöltük meg!

¹⁵² 31/1971. sz. tanácsi határozat a kerületi hivatalok működésének tapasztalatairól. Közlöny, 1972. március 15. (1. szám) 2–3. p., 20/1978. sz. vb határozat a III. kerületi hivatal tevékenységéről. Közlöny, 1978. április 30. (1–2. szám) 17–18. p., 30-7/1971. (T. K. 22.) MT TH utasítás a megyei városi tanács végrehajtó bizottsága kerületi hivatalának feladatait, hatáskörét és hatósági jogkörét tartalmazó jegyzék egységes szerkezetben történő közzétételéről. Tanácsok Közlönye, 1971. május 13. (22. szám) 573–604. p.

¹⁵³ Közegészségügyi és Népjóléti Osztály (1950–1951), Egészségügyi Osztály (1951–1990).

ipari osztály,¹⁵⁶ kereskedelmi osztály,¹⁵⁷ mezőgazdasági és élelmezési osztály,¹⁵⁸ munkaügyi osztály,¹⁵⁹ művelődési osztály,¹⁶⁰ pénzügyi osztály,¹⁶¹ személyzeti és továbbképzési osztály,¹⁶² tervosztály,¹⁶³ testnevelési és sportfelügyelőség,¹⁶⁴ titkárság gazdasági osztály,¹⁶⁵ titkárság szervezési és jogi osztály.¹⁶⁶ Az egyes szervek belső szervezetét a végrehajtó bizottság állapította meg. A struktúra megváltoztatására a tanács volt jogosult, amelynek jogával rendszeresen élt is (SZMSZ1984, 77. §). Így az egyes osztályok nevének változása és hatáskörének részbeni módosítása gyakori volt a tanácsrendszer idején; a könnyebb nyomon követhetőség érdekében a jegyzetekben jelezzük az egyes egységek történeti formaváltásait.¹⁶⁷

E szervek ügyrendjeikben hatásköri jegyzéket készítettek, amelyben megnevezték az ellátandó irányítási, felügyeleti és hatósági feladatokat és hatásköröket, a szervezeti kereteket, a szakigazgatási szerv vezetője és a beosztottai közötti munkakapcsolatok tartalmát, az előadói ügykörjegyzéket, a szerv vezetőjének jogkörét, a helyettesítés és a kiadmányozás rendjét, valamint a szerv működését érintő speciális jogszabályokat.

Feladatukhoz tartozott különösen a tanács és a végrehajtó bizottság rendelkezései szerint összeállítani a testületi ülések napirendi előterjesztéseit, vagy

¹⁵⁴ Építési és Közlekedési Osztály (1950–1954, 1957–1990), Városi és Községgazdálkodási Osztály (1954–1957), Építési és Közlekedési Osztály (1957–1990).

¹⁵⁵ Igazgatási Osztály (1950–1990).

¹⁵⁶ Ipari és Kereskedelmi Osztály (1950–1951), Ipari Osztály (1951–1957), Műszaki Osztály (1957), Ipari Osztály (1957–1988), Kereskedelmi és Termelési Osztály (1988–1990).

¹⁵⁷ Ipari és Kereskedelmi Osztály (1950–1951), Begyűjtési és Kereskedelmi Osztály (1951–1953), Kereskedelmi Osztály (1953–1988), Kereskedelmi és Termelési Osztály (1988–1990).

¹⁵⁸ Mezőgazdasági Osztály (1950–1967), Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Osztály (1967–1988), Kereskedelmi és Termelési Osztály (1988–1990).

¹⁵⁹ Terv-, Statisztikai és Munkaerőgazdálkodási Osztály (1950–1951), Munkaerőgazdálkodási Osztály (1951–1957), Munkaügyi Osztály (1957–1988), Terv- és Munkaügyi Osztály (1988–1990).

¹⁶⁰ Oktatási és Népművelési Osztály (1950–1954), Oktatási Osztály (1954–1957), Népművelési Osztály (1954–1957), Művelődési Osztály (1957–1990).

¹⁶¹ Pénzügyi Osztály (1950–1990).

¹⁶² Személyzeti és Oktatási Osztály (1958–1971), Személyzeti és Továbbképzési Osztály (1971–1990).

¹⁶³ Terv-, Statisztikai és Munkaerőgazdálkodási Osztály (1950–1951), Terv- és Statisztikai Osztály (1951–1954), Tervosztály (1954–1988), Terv- és Munkaügyi Osztály (1988–1990).

¹⁶⁴ Ifjúsági és Sportosztály (1987–1990).

¹⁶⁵ Titkárság Gazdasági Osztály (1979–1984), Gazdasági Ellátó Szervezet (1984–1990).

¹⁶⁶ Titkárság Szervezési és Jogi Osztály (1962–1990).

¹⁶⁷ 1984-ben már nem léteztek önállóan a következő szakigazgatási szervek: Kommunális Osztály (1952–1954) és Lakásgazdálkodási Osztály (1950–1951). A legjelentősebb átalakítást 1988-ban végezték. Erről lásd: 7/1988. sz. tanácsi határozat a városi szakigazgatási szervek átszervezéséről. Közlöny, 1988. február 29. (1–2. szám) 7–8. p.

közreműködni azok kidolgozásában,¹⁶⁸ gondoskodni a meghozott tanácsi és vb határozatok végrehajtásáról és azok ellenőrzéséről, valamint ellátni a megfelelő tanácsi bizottság tevékenységét érintő ügyviteli teendőket. A tanácsi vállalatokat és intézményeket általában szintén e szervek felügyelték és irányították.¹⁶⁹ Minden szakigazgatási szerv vezetője rendszeres időszakonként beszámolt működéséről a tanácsnak vagy a végrehajtó bizottságnak.¹⁷⁰ 1979-től a szakigazgatási szervek működésük során kapcsolatot tartottak a megyei városi hivatallal; ott cél- és utóvizsgálatot végeztek, az alkalmazottai részére pedig továbbképző oktatásokat szerveztek.

Az ügyek elintézésében e szerveknek törekedniük kellett a „szocialista törvényesség” megtartására, a gyors és szakszerű ügyintézésre, a bürokráciamentességre, az állampolgárok jogainak megóvására és kötelességeik teljesítésének előmozdítására¹⁷¹ (SZMSZ1984, 79–83. §). Érzékelhető, hogy a tanácsi szakigazgatási szervek – és maguk a tanácsok is – szélesebb feladatköröket fogtak át és teljesítettek, mint elődeik a törvényhatósági rendszerben. Mindez az állambe rendezkedés centralizációs törekvéseiből következett.

Különleges szervként működött 1979-től a többi megyei városhoz hasonlóan Szegeden is a *megyei városi hivatal* vagy *vb hivatal*, amely – átvéve a korábbi kerületi hivatalok hatáskörét – jellemzően első fokú hatósági ügyeket intézett. Jogállására a szakigazgatási szervekre előírt szabályok vonatkoztak. Területi illetékessége Szeged egészére kiterjedt, egyes ügykörökben azonban a környező községekre is (SZMSZ1984, 85. §).¹⁷²

IV. A tanácsok működésének jellemző vonásai

A tanácsok intézményét szovjet mintára megteremtő és a tanácstörvényeken, valamint egyéb jogszabályokon keresztül bevezető Magyar Népköztársaság az új közigazgatási rendszert a korábbi polgári, ideológiailag nem kívánatos tör-

¹⁶⁸ 35/1984. sz. Csongrád megyei tanács végrehajtó bizottságának határozata. Szabályzat a testületi előterjesztések előkészítésére és a döntések végrehajtására. Közlöny, 1984. április 30. (4. szám) 7–13. p.

¹⁶⁹ Pl. 58/1976. sz. vb határozat a szocialista munkaversenyről a tanácsi vállalatoknál. Közlöny, 1975. április 30. (2. szám) 14. p.

¹⁷⁰ Pl. 65/1981. sz. vb határozat az Ipari Osztály tevékenységéről. Közlöny, 1981. április 30. (2. szám) 16–17. p., 189/1981. sz. vb határozat a Titkárság szervezési és jogi osztály tevékenységéről. Közlöny, 1981. december 31. (6. szám) 37–39. p., 26/1982. sz. vb határozat a Tervosztály tevékenységéről. Közlöny, 1982. február 28. (1. szám) 32–33. p., 183/1986. sz. vb határozat a Titkárság szervezési és jogi osztály munkájáról. Közlöny, 1986. október 31. (6–7. szám) 41–42. p., 200/1986. sz. vb határozat a Tervosztály tevékenységéről. Közlöny, 1986. december 31. (8. szám) 15–16. p.

¹⁷¹ Pl. 102/1975. sz. vb határozat az ügyfélfogadás rendjéről. Közlöny, 1975. július 1. (2. szám) 15–16. p., 129/1976. sz. vb határozat az ügyfélfogadás szabályozásáról. Közlöny, 1976. augusztus 31. (4. szám) 15–17. p.

¹⁷² Lásd részletesen az 1/1984. sz. tanácsi rendelet 7. számú mellékletét! Passim.

vényhatósági rendszerénél korszerűbb, a szocialista demokrácia elvének jobban megfelelő közigazgatási struktúráként értelmezte. Mindez az elméletben és a gyakorlatban egy, a korábbi önkormányzatiság elvével részben szakító, ugyanakkor az évszázados magyar hagyományokat bizonyos szempontból a jelenleginél mégis jobban figyelembe vevő területi közigazgatást eredményezett. Ez utóbbin értendő a megyéknek – mint a struktúra alapjainak – nem csupán területi egységként, de funkcionális szempontból is történő megőrzése *mutatis mutandis* a korszak igényeihez igazítva. Ugyanis a népi demokráciák alkotmányai – így Magyarországé is – tagadták a hatalmi ágak megosztásának szükségességét, s ennek következtében az vertikálisan sem érvényesült („demokratikus centralizmus”). A közigazgatási egységek hierarchikus láncolatot alkottak, amely csúcán az országgyűlés, a minisztertanács és a Népköztársaság Elnöki Tanácsa álltak egy igen bonyolult, többszörösen összetett rendszerben.

A működés szempontjából kiemelendő továbbá a Magyar Dolgozók Pártja, 1957-től a Magyar Szocialista Munkáspárt analóg szervezetének befolyása is, amely részben formális (pl. KISZ, Hazafias Népfront),¹⁷³ részben informális kapcsolatok útján kötődött a tanácsi szervezethez. A pártirányítás alkotmányos garanciának számított, mivel „a társadalom vezető ereje a munkásosztály marxista-leninista pártja” volt az Alkotmány szerint.¹⁷⁴ Ez valójában az egyetlen pártalakulat, az állampárt (MSZMP) alkotmányos keretek közé emelését és mintegy közjogi státuszba helyezését jelentette. Így a párt szervei közvetlen befolyással bírtak a tanácsok, így a szegedi tanács működésére, a döntések meghozatalára – olykor egyedi esetekben is. Ez tehát jelentette a generális elvek mellett a konkrét gyakorlat befolyásolását is elsődlegesen a megyei és a városi pártbizottságok útján. A második tanács törvény hatálya idején pedig a közvetlen NET alá rendelés következtében ez a jellegű irányítás még közvetlenebbül érvényesülhetett. Azonban e beavatkozások nyomait esetről esetre nehéz dokumentumokkal is igazolni, mivel ez az informális érintkezés különböző csatorná-

¹⁷³ Pl. 7/1972. sz. tanácsi határozat együttműködési megállapodásról a Hazafias Népfront Szeged városi bizottsága és Szeged Megyei Város Tanácsa Között. Közlöny, 1972. október 30. (2–3. szám) 6–8. p., 18/1978. sz. tanácsi határozat a tanács és a Hazafias Népfront kapcsolatáról a várospolitikában. Közlöny, 1978. június 30. (3. szám) 6–7. p., 21–29. p., 16/1981. sz. tanácsi határozat a tanács és a Hazafias Népfront városi bizottságának kapcsolatairól a várospolitikában, az együttműködési megállapodások értékeléséről. Közlöny, 1981. november 10. (5. szám) 6–7. p., 14/1987. sz. tanácsi határozat a tanács és a Népfront együttműködéséről. Közlöny, 1987. június 30. (5–6. szám) 12. p., 182/1987. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság és a Hazafias Népfront városi bizottsága közötti együttműködési megállapodásról. Közlöny, 1987. december 31. (11–12. szám) 12–19. p., 15/1979. sz. tanácsi határozat a KISZ városi bizottságával kötött együttműködési megállapodás módosításáról. Közlöny, 1979. június 30. (3. szám) 7–8. p., 17–25. p., 183/1987. sz. vb határozat a végrehajtó bizottság és a KISZ Szeged városi bizottsága közötti együttműködési megállapodásról. Közlöny, 1987. december 31. (11–12. szám) 20–26. p.

¹⁷⁴ 1971. évi I. törvény az 1949. évi XX. törvény módosításáról és a Magyar Népköztársaság alkotmányának egységes szövegéről. 3. §.; PILLÓK JÁNOS: *Tanácsaink pártirányítása*. Pártélet. 1968. szeptember (9. szám) 74–76. p.

iban öltött leginkább testet, melynek írásos emlékei vagy nem is voltak – vagy már nem léteznek.

Az ismerhető elvi és gyakorlati útmutatók közé tartozott például a korszak kései részéből az MSZMP központi bizottsága által 1984-ben kiadott, az országgyűlés és a tanácsok munkájának továbbfejlesztéséről szóló állásfoglalás, amelyre a szegedi tanács hamar reagált is (II. 1619/1984. ikt. sz. előterjesztés). 1985-ben a XIII. pártkongresszus határozataival összefüggésben is közzétették az időszerű tanácsi feladatokról szóló téziseket és intézkedési terveket. 1971-ben, 1973-ban és 1987-ben is készített a központi pártbizottság összeállítást a tanácsok pártirányításának időszerű kérdéseiről.¹⁷⁵ Ugyanakkor szintén az irányítás és az ellenőrzés sajátos formáját jelentette a kölcsönös vezetői képviselőt a tanács és a pártszervek tevékenységében. Például a szegedi tanács ülésein mind a szegedi, mind a Csongrád megyei pártszervek vezetői jelen lehettek tanácskozási joggal. Ha pedig a megyei tanács elnöke a szegedi tanácsnak is tagja volt, akkor mindez még pregnánsabban mutatkozott meg.¹⁷⁶

A pártirányítás a személyzeti politika befolyásolásában is érezhető volt: a hatásköri listának megfelelően egyes tisztségeket vagy munkaköröket csak a pártszervek általi értékelés, véleményezés után lehetett betölteni. Ezt jól mutatta az is, hogy a tanács időről időre foglalkozott alkalmazottainak káderhelyezteté-
vel.¹⁷⁷

A szegedi tanács munkáját azonban az első és a harmadik tanácstörvény időszakában a Csongrád megyei tanács is élénken befolyásolta, mivel a hierarchiában közvetlenül felette állt. Jól példázza ezt a tanácsrendeletek bemutatásának és jóváhagyásának kötelezettsége, valamint az is, hogy a megyei végrehajtó bizottság – a tanácstörvények rendelkezései alapján – kifejezetten utasíthatta és értékelhette a városi végrehajtó bizottság munkáját.¹⁷⁸ A két tanács egymáshoz való viszonyában hasonló az első tanácstörvény idején állt fenn, a harmadik azonban ezt a függelmet nem újította fel (ám a végrehajtó bizottságok hierarchikus jellegét ez nem érintette).

A tanácstagok működése a tanácsülési jegyzőkönyvek alapján rekonstruálható. Míg az 1950-es években szinte kizárólag helyeslő, üdvözlő és mindent támogató felszólalások hangzottak el, később – főként az új gazdasági mechanizmustól kezdve – már érdemibb jellegű tevékenység bontakozott ki, legalábbis –

¹⁷⁵ SZILÁGYI: i. m. 229–230. p.

¹⁷⁶ Lásd például az általunk is bemutatott 2/1971. sz. tanácsrendelet megalkotásában Komócsin Mihály, akkori Csongrád megyei tanácselnök részvételét.

¹⁷⁷ Érdekességként lásd ZRINSKY LÁSZLÓ (szerk.): *A káderképzés pedagógiája*. Budapest, 1982.

¹⁷⁸ Pl. 137/1987. Csongrád megyei vb határozat a Szeged Megyei Városi tanács végrehajtó bizottsága munkájának értékeléséről. Közlöny, 1987. december 31. (11–12. szám) 6–8. p., 4/1988. sz. Csongrád megyei tanácsrendelet a rendkívüli események jelentési rendszeréről és a biztonságot növelő szolgálat szabályairól. Közlöny, 1988. december 31. (11–12. szám) 3–6. p., 115/1988. sz. Csongrád megyei vb határozat a hatósági munka tapasztalatairól és az állampolgári fegyelem alakulásáról. Közlöny, 1988. december 31. (11–12. szám) 13–15. p

ésszerű keretek között – hangoztathatták a tagok konstruktívan a véleményüket. Ennek tetőpontja Szegeden talán a végrehajtó bizottság 1988-ban történt visszahívása volt. Egyébként a sablonos, panelekből táplálkozó, „liturgikus” eseményeket felidéző beszédek az egész korszakot áthatották, s mindez nem csupán a szegedi tanácsra, de országosan is jellemző volt. A tanácstagok közötti és a tanácsai szervezeten belüli „írastudók” pedig mind gyakrabban készítettek elemzéseket és értékeléseket a szegedi városi tanács szerveinek tevékenységéről is – főként a *Tanácsai Híradó* hasábjain.¹⁷⁹ Arra ugyanis mindig törekedtek, hogy a tanácstagok között a munkásság fiai mellett néhány értelmiségi, esetleg egy tudós is legyen.

A bonyolult működésű tanácsrendszer megismerése nélkülözhetetlen korunk embere számára is, hiszen mindennemű politikai szólamok ellenére megkerülhetetlen részét képezi Magyarország 20. századi – a jelenlegi alkotmányos berendezkedést közvetlenül megelőző – történelmének. A közigazgatási struktúra és intézményrendszer egyik *lehetséges* modellje volt a maga erőnyeivel és hátrányaival együtt, értékítélet nélkül. Lényeges ezt hangsúlyozni, hiszen minden országnak minden időben szüksége van közigazgatási intézményi hálózatra, amely nélkül a társadalom működésképtelen lenne. A jelenlegi elaprózott önkormányzati struktúránk sem hiba nélkül való, s a tanácsok sem voltak azok – ugyanakkor mindkettő működött/működik és szervezte/szervezi az állampolgárok és közösségek életét. Ezért fontos tanulmányozni őket nem csupán a köztörténet, hanem a jogtörténet módszereivel is.

¹⁷⁹ PI. OLTVAI FERENC: *A felszabadult Szeged közigazgatása*. Híradó, 1964. október 11. (1. szám) 1–2. p., DR. BALLA SÁNDOR: *Tanácsaink testületi tevékenységének néhány problémája Szegeden*. Híradó, 1964. október 11. (1. szám) 7–12. p., DR. SZILÁGYI GYÖRGY: *A tanácsrendeletalkotás néhány alapvető kérdése*. Híradó, 1964. október 11. (1. szám) 13–16. p., DR. BALLA SÁNDOR: *A városi tanács állandó bizottságai tevékenységének néhány problémája*. Híradó, 1965. február 11. (1. szám) 7–13. p., DR. VARRÓ VINCE: *Tanácsainkról*. Híradó, 1965. február 11. (1. szám) 14–15. p., SZILÁDI SÁNDOR: *Tennivalóink, hogy a tanácsülés be tudja tölteni feladatát*. Híradó, 1965. február 11. (1. szám) 16–18. p., NAGY SÁNDOR: *Tanácsüléseink*. Híradó, 1965. február 11. (1. szám) 19–21. p., DR. CZIFRANC JÓZSEF: *Néhány észrevétel a tanácstagok tanácsülési és választókerületi munkájáról*. Híradó, 1965. augusztus 30. (3. szám) 1–7. p., ANTALI SÁNDOR: *Hozzászólás dr. Balla Sándor és dr. Varró Vince cikkéhez*. Híradó, 1965. augusztus 30. (3. szám) 9–10. p., DR. BALLA SÁNDOR: *A tanácstagi beszámolók problémája*. Híradó, 1966. május 31. (2. szám) 1–7. p., DR. NAGYMIHÁLY SÁNDOR: *Gondolatok a tanács törvény gyakorlati megvalósításáról*. Híradó, 1966. augusztus 31. (3. szám) 3–5. p., HOFGESZANG PÉTER: *Megtisztelő feladat a nép bizalmából a népet képviselni*. Híradó, 1967. március 31. (1. szám) 1–3. p., DR. SZILÁGYI GYÖRGY: *A tanácsrendeletek felülvizsgálatának feladatai*. Híradó, 1967. november 30. (4. szám) 3–8. p., SÜVEGES ERNŐ: *Kerületi tanácsok 1967. évi munkájáról*. Híradó, 1968. március 31. (1. szám) 1–6. p., DR. VARGA JÁNOS: *Társadalmi munka szervezésének tapasztalatai az I. kerületi tanácsnál*. Híradó, 1969. augusztus 31. (2–3. szám) 6–10. p., CSIKÓS FERENC: *A lakosság véleményének megismerése*. Híradó, 1970. február 28. (1. szám) 3–7. p., PAPP LAJOS: *A tanácsszervek munkájának továbbfejlesztése*. Híradó, 1970. augusztus 31. (2–3. szám) 2–6. p., BICZÓ GYÖRGY: *A Tanács húsz esztendeje*. Híradó, 1970. november 30. (4. szám) 3–6. p., SZ. SIMON ISTVÁN: *A demokrácia színe és visszája*. Híradó, 1971. február 28. (1. szám) 1–6. p.

Rövidítések:

DM = Délmagyarország

Híradó = Tanácsi Híradó

Közlöny = Szeged Megyei Városi Tanács Közlönye

Jkv = Szegedi tanácsülési jegyzőkönyv (Csongrád Megyei Levéltár)

Tt1950 = 1950. évi I. törvény

Tt1954 = 1954. évi X. törvény

Tt1971 = 1971. évi I. törvény

TAMÁS ANTAL

THE BASIC INSTITUTIONS OF THE PUBLIC ADMINISTRATION
IN SZEGED BETWEEN 1945 AND 1990

(Summary)

The scholarly study and analysis of the Hungarian council system (1950–1990) as a system of institutions and structure of public administration is a novel challenge rarely attempted at to date in the field of the history of public administration: although the period of 40 years under study is still a “grey area” for legal historians, there are already researchers and experts who “venture” into this territory. In addition to offering a historical overview, the present work also analyses the life and operation of public administration in a specific historical and legal period from legal and administrative aspects. The reason being that the council system, although probably still to be subjected to much debate and criticism, was definitely a possible form of the Hungarian public administration and today it constitutes an integral part of the history of the 20th century. Therefore it has to be written and spoken about as it has left a legacy and experience of four decades both in theory and in practice.

Learning about the system of councils with its complex operation is also indispensable to people of our days for the reason that notwithstanding all kinds of political slogans, it constitutes an unavoidable part of the 20th century history of Eastern-Central Europe and Hungary immediately preceding the present constitutional system. With all its merits and disadvantages, it was one possible model for the structure and institutional system of public administration, without value judgement. It is important to emphasize this as every country needs a network of public administration institutions at all times, without which society would be incapable of operating. The present fragmented structure of local gov-

ernments is not without faults, and neither were the councils – however, both operated/operate and organized/organize the citizens' and communities' life. This is why it is important to study them not only with the methods of public history but also with those of legal history.

The major part of the essay is constituted by the presentation of the Council of Szeged, City of County Rank in the South of Hungary, or to be more precise shortly its organs, their operation and legal rules. As a starting point for this, the rules of organization and operation, modified and reworded several times after 1971, were analysed, compared and described in their development. The author chose one feature of the great number of such rules of the “mature” council system (1971–1990) and used it for the detailed description of the development and work of the most important council institutions. As part of this, the legal characteristics of the council body, the delegates, council committees, executive committee and specialist administrative organs were examined separately.